Turkish Studies *Educational Sciences*

Volume 14 Issue 6, 2019, p. 2995-3024
DOI: 10.29228/TurkishStudies.29347
ISSN: 2667-5609
Skopje/MACEDONIA-Ankara/TURKEY

INTERNATIONAL
BALKAN
UNIVERSITY

EXCELLENCE FOR THE FUTURE
IBU.EDU.MK

Research Article / Araştırma Makalesi

Article Info/Makale Bilgisi

✍ *Received/Geliş:* 04.08.2019

✓ *Accepted/Kabul:* 20.12.2019

📅 *Report Dates/Rapor Tarihleri:* Referee 1 (07.12..2019)-Referee 2 (13.12.2019)

This article was checked by iThenticate.

MESLEKİ VE TEKNİK LİSELERDEKİ DİSİPLİN PROBLEMLERİNİN ARAŞTIRILMASI: KAYSERİ'DE BİR KARMA YÖNTEM ÇALIŞMASI

Semra DEMİR BAŞARAN - Emine YAVUZ** - Demet AZAKOĞLU****

ÖZ

Bu çalışmada, mesleki ve teknik liselerdeki disiplin problemlerinin neler olduğu, bu problemlerin nedenleri, çözüm yolları ve bunların öğretmenlerin cinsiyetlerine ve öğretmenlik alanlarına göre farklılaşıp farklılaşmadığı öğretmenlerin bakış açıları ile belirlenmeye çalışılmıştır. Ayrıca öğretmenlerden disiplin problemleri ile başa çıkmada kendi yeterliliklerini değerlendirmeleri istenmiştir. Öğretmenlerin bakış açıları nitel ve nicel yöntemlerle incelendiği için bu çalışma, karma yöntem desenindedir. Araştırmada nicel veriler, araştırmacılar tarafından geliştirilen “Mesleki ve Teknik Liselerdeki Disiplin Sorunları, Nedenleri ve Çözüm Yolları Anketi” ile nitel veriler ise yapılandırılmış görüşme formu kullanarak yapılan görüşmeler yoluyla elde edilmiştir. Araştırmanın nicel bölümünde basit seçkisiz örnekleme kullanılarak belirlenen 296 öğretmenle, nitel bölümünde ise kolay ulaşılabilir örnekleme yöntemi kullanılarak belirlenen 12 öğretmen ile çalışılmıştır. Sonuç olarak, meslek liselerinde en sık görülen disiplin problemlerinin devamsızlık, derste cep telefonu ile ilgilenme, argolu ve küfürlü konuşma ve okul ve sınıf kurallarına uymama olduğu belirlenmiştir. Belirlenen disiplin problemlerinin nedenlerinin öğrenci, okul yönetimi ve okul, öğretmen, son olarak aile ve çevre kaynaklı olduğu görülmektedir. Öğretmenlerin disiplin problemlerini çözmede daha çok müdahaleci çözüm yollarını tercih ettikleri belirlenmiştir. Ayrıca öğretmenlerin problemleri olarak gördükleri davranışların, bu davranışların nedenlerinin ve çözüm yollarının öğretmenlerin cinsiyetlerine ve öğretmenlik

* Doç. Dr., Erciyes Üniversitesi, E-posta: sdemir@erciyes.edu.tr

** Arş. Gör., Erciyes Üniversitesi, E-posta: yavuzemine0@gmail.com

*** Öğretmen, Merkez Mesleki ve Teknik Anadolu Lisesi, E-posta: demetdemmet@hotmail.com

alanlarına göre değişkenlik gösterdiği belirlenmiştir. Öğretmenlerin disiplin problemleri ile başa çıkmada kendi yeterliklerine ise düşük puan vermedikleri gözlemlenmiştir.

Anahtar Kelimeler: Mesleki ve Teknik Lise, Disiplin Problemleri, Öğretmen

INVESTIGATION OF DISCIPLINARY PROBLEMS IN VOCATIONAL AND TECHNICAL HIGH SCHOOLS IN KAYSERİ: A MIXED-METHOD STUDY

ABSTRACT

The purpose of this study is to determine the disciplinary problems in vocational and technical high schools, to present the causes and solutions of these problems from teachers' perspectives, and to examine whether disciplinary problems, the causes and solutions differed according to the teachers' gender and subject areas. In addition, the teachers were asked to evaluate their competencies in dealing with disciplinary problems. Since the teachers' perspectives were examined with qualitative and quantitative methods, mixed-method design was employed this study. In the research, quantitative data were obtained through the "Questionnaire of Disciplinary Problems, Their Causes and Solutions in Vocational and Technical High Schools" developed by the researchers and qualitative data were obtained through interviews using a structured interview form. In the collection of quantitative data, 296 teachers were determined by using simple random sampling and in the collection of qualitative data, 12 teachers were determined by using convenience sampling. As a result, it was determined that the most common disciplinary problems in vocational and technical high schools were absenteeism, using mobile phones in class, swearing and student non-compliance. It was seen that the causes of disciplinary problems identified were students, administration and school, teachers, families and entourage. The teachers preferred more intervening ways of solving disciplinary problems. In addition, students' behaviors that were perceived as problematic, the reasons of these behaviors, and the ways of solving them varied according to the teachers' gender and subject areas. It was observed that the teachers did not give low scores to their competencies in coping with disciplinary problems.

STRUCTURED ABSTRACT

Vocational and technical education in Turkey aims to create qualified labor force with the cooperation of the social and economic sectors by equipping individuals with national and international professional qualifications, professional ethics and values, innovative, entrepreneurial and productive traits that add value to the economy (MEB, 2018). This type of education has the potential to enable a country develop both socially and economically as it has a direct impact on its economy in both individual and social terms. Therefore, it is necessary to examine student behaviors that will negatively affect education and

training in these schools. For this purpose, there are studies conducted both in the international literature (Akiba, LeTendre, Baker, & Goesling, 2002; Burden, 1995; Doyle, 1986; Lewis, 2000; Lewis, Romi, Qui, & Katz, 2005) and in Turkish literature (Güner, 2009; Özer, Bozkurt, & Tuncay, 2014; Sarpkaya, 2007; Siyez, 2009; Sönmez, 2008; Şencan, 2008; Tunç, Yıldız, & Doğan, 2015). There is a need to identify the causes of these behaviors and develop policies and strategies focused on preventive measures. This study was planned based on this need.

Although vocational and technical education is a type of education that the government and the related stakeholders want to strengthen, it has many chronic problems. Instead of re-examining the chronic problems of vocational and technical education which have been already studied in the literature, this study focuses on the disciplinary problems in these schools in the context of teachers' opinions and competencies, and aims to open the door to various measures, particularly preventive measures. In this study, the disciplinary problems in vocational and technical high schools, the causes and solutions of these problems, and whether they differ according to the teachers' gender and subject areas were tried to be determined through the teachers' perspectives. In addition, the teachers were asked to evaluate their competencies in dealing with disciplinary problems.

Since the research questions were tried to be answered with quantitative and qualitative data, this study was conducted in a mixed-method design. For the questionnaire applied in the quantitative part of the study, teachers, who were working in vocational and technical high schools in Kayseri in the academic years 2016-2017 and 2017-2018, were selected for the study population. For the sample, 296 teachers were reached by simple random sampling method. In the qualitative part of the study, 12 teachers working in vocational and technical high schools were reached by using convenience sampling method. Data collection tools of this study were developed by the researchers. Quantitative data were obtained by using the "Questionnaire of Disciplinary Problems, Their Causes and Solutions in Vocational and Technical High Schools" and qualitative data were obtained by using a structured interview form titled "Teacher Interview Form on Disciplinary Problems in Vocational and Technical High Schools". In the analyses of the quantitative data, parametric methods were used when assumptions were met, and non-parametric methods were used when assumptions were not met. Content analysis was conducted in the analyses of qualitative data. For the reliability of the study, the inter-coder consistency was calculated as .89.

The results of the analyses of qualitative and quantitative data indicated that the disciplinary problems frequently faced in vocational and technical high schools were similar. It is possible to state that the most common disciplinary problems were absenteeism, using mobile phones in class, swearing and student non-compliance. As a result of the analyses of qualitative and quantitative data, it was seen that the causes of disciplinary problems identified were students, administration and school, teachers, families and entourage. Although the causes of disciplinary problems were similar in the analyses of quantitative and qualitative data, some new reasons also emerged as a result of the detailed analyses of qualitative data. Some of them include not wanting to be a student, working outside the school, not feeling the need for

learning, type of school, freedom of dress and misleading of the entourage. With the new reasons that emerged as a result of qualitative analyses, it was seen that teachers never mentioned the abundance of bad examples on TV and internet, and the misuse of social media. In addition, students' behaviors that were perceived as problematic, the causes of these behaviors, and the ways of solving them varied according to the teachers' gender and subject areas. It was observed that the teachers did not give low scores to their competencies in coping with disciplinary problems. The teachers in vocational and technical high school were asked to rate their competencies in dealing with disciplinary problems on a scale 1-5. As a result, it was seen that their scores ranged between 3 and 5.

According to the findings of the research, the necessary policies should be determined to reduce student absenteeism and the implementation processes of these policies should be monitored continuously. Seminars on all kinds of addictions (technology, substance, etc.) should be organized and families should be made aware of this issue. In addition, seminars and activities should be organized to work on students' self-perceptions, motivations, healthy character development. Teachers should be supported with pedagogical formation as well as subject area knowledge and skills through in-service trainings. In addition, school principals should be provided with in-service trainings which will develop their skills necessary to ensure discipline at school as good leaders. This study was broadly carried out under the title of disciplinary problems. There is a need to study each of these study findings in detail separately.

Keywords: Vocational and Technical High Schools, Disciplinary problem, Teacher

Giriş

Mesleki ve teknik eğitim tüm ülkelerin kendi ekonomik büyüme hedeflerine göre büyük önem attıkları ve genel liselere göre bu bağlamda beklentilerin ve beraberinde eleştirilerin yoğun olarak yöneltildiği bir eğitim türüdür. Milli Eğitim Bakanlığı'na (MEB, 2018) göre Türkiye'de meslekî ve teknik eğitim sosyal ve ekonomik sektörler ile iş birliği içinde ulusal ve uluslararası meslekî yeterliliğe, meslek ahlakına ve meslekî değerlere sahip, yenilikçi, girişimci, üretken, ekonomiye değer katan ehil iş gücü yetiştirmeyi amaçlamaktadır. Bu eğitim türü bireysel ve toplumsal açıdan ekonomiye doğrudan etki etmesi nedeniyle sosyal ve ekonomik yönden ülkenin gelişimini sağlayacak potansiyele sahiptir.

Mesleki teknik eğitimin sözü edilen amaçlara ulaşabilmesi için bu amacın öğrenciler tarafından benimsenip kabul edilmesi gerekmektedir birlikte bu amaçların onların ilgi, yetenek ve ihtiyaçlarını sınıf içi süreçlerle dikkate alınarak geliştirilmesi beklenir. Bununla birlikte, sınıf kurallarına uyulmasının sağlanması, sınıf ikliminin oluşturulması (Pittman ve Haughwout, 1987), sorunları henüz ortaya çıkmadan tahmin edilerek önlemlerin alınması, ortaya çıkmış olan sorunlara yapıcı yollarla çözümlerin üretilmesi ve bütün olarak, sınıfın istenen davranışların sergilendiği bir yer olmasının sağlanması eğitimin amaçlarına ulaşmasında oldukça önemlidir. Sınıf içi düzeni bozan, öğretim amaçlarına ulaşılmasına ve zamanın iyi kullanılmasına engel olan, öğretmen tutumunu olumsuz etkileyen çeşitli davranışlar, istenmeyen davranışlar olarak tanımlanmışlardır (Başar, 2011; Burden, 1995; Doyle, 1986; Geiger, 2000; Türnüklü ve Galton, 2001). Bazı araştırmacılar ise

öğretmen beklentileri ile öğrenci davranışları arasındaki farkları bu yönde nitelemişlerdir (Martin ve Pear, 2007). Bu çalışmada istenmeyen davranışlar, disiplin problemleri olarak ifade edilmişlerdir.

Farklı okulların, öğrenci davranışları üzerinde farklı etkileri olduğuna ilişkin araştırma sonuçları bulunmaktadır. Schafer ve Olexa (1971) ve Van Houtte ve Stevens (2008) okul içinde yapılan sınıflama ya da gruplamalarda mesleki/teknik programlardaki öğrencilerin, öğretime ve okula ilişkin algılarının, diğer okul türlerindeki öğrencilere göre daha olumsuz olduğunu belirtmektedirler. Özcan’ın (2010) araştırma bulgularına göre, bu okullar kısa zamanda meslek sahibi olabilmek, yükseköğrenime girememe durumunda meslek sahibi olabilmek ve meslekle ilgili yetişebilmek gibi nedenlerle tercih edilmektedir. Meslek lisesine giden öğrenciler genel olarak eğitim sisteminin kendilerini ve geleceklerini kısıtladıkları algısına sahiptirler (Akiba vd., 2002; Rosenbaum, 1980). Blomme (1988), fırsatların engellendiğinin algılanmasının problem (suçlu) davranışla ilişkili olduğunu bildirmiştir. Bunun yanı sıra, bazı öğrenciler okul içinde beklendiği davranışlar göstermemekte, özellikle alt toplumsal sınıftaki öğrenciler, okulda olumsuz davranışları daha fazla sergileyebilmektedirler.

Ailesinin gelir ve eğitim düzeyi, çocuk sayısı, değerleri, inançları, ana babanın mesleği, çocuğa ve okula karşı tutumları, eğitime verdikleri değer, çocuğun cinsiyeti, yetenekleri, fiziksel özellikleri, yaşı gibi birçok yönden öğrenciler birbirlerinden farklıdır. Bütün bu farklı özellikleriyle sınıfa gelen öğrencilerin davranışlarında, olaylara bakış açıları, kendilerini ifade etmede farklılıklar olması olağandır (Şişman ve Turan, 2008). Öğrenciler, velileri sıklıkla evde bulunmadıklarında ihtiyaçlarını karşılamada zorlanabilirler. Bu durum onların yıkıcı etkileri olabilecek, hatta yasa dışı bir takım grup ve etkinliklerin içine girmelerine neden olabilir. Çete eylemleri ailenin ihmal veya yokluğunun bir sonucudur (Kızmaz, 2005). Bunların dışında; yoksulluk, boşanma, ev içindeki çatışmalar, fiziksel ve zihinsel şiddet çocukların okulda uygun şekilde eğitim alma yeteneğini olumsuz bir şekilde etkileyebilir (Edwards, 2011). Ayrıca bireysel farklılıklar öğrenme görevinin gerektirdiği zihinsel işlemler bakımından da çeşitlilik gösterir (Jonassen ve Grabowski, 2011; Şişman ve Turan, 2008). Bu da öğrencilerin ders sırasında istenmeyen, problemleri davranışlar sergilemelerine neden olabilir.

Rogers (2004)’e göre, her sınıfta, % 60-70 oranında öğretmenler ile işbirliği içerisinde çalışılabilir bir sınıf ortamı oluşturmaya ve bunu sürdürmeye istekli öğrenci grubu vardır. Öğretmenler, sınıfta etkili bir ortam oluşturlarsa, iletişim biçimini, saygı ve sevgiye dayalı kurgularlarsa, sınıftaki bu grup uyum içinde olmaya devam eder. Ancak, öğretmene güven eksikliği, sınıfta pozitif yapının olmayışı, öğretim ve yönetim süreçlerindeki problemlerden dolayı öğrencilerin iyi niyeti azalabilir. Öğretmenlerin öğrencilerin ihtiyaçlarını anlamadaki başarısızlığı, sınıfta düzensizliklerle başa çıkamaması da istenmeyen öğrenci davranışının başlıca nedeni olabilir (Celep, 2002; Edwards, 2011). Öğretmenin derse ve konuya uygun olmayan öğretim stratejileri izlemesi öğrencilerde istenmeyen davranışların oluşmasına neden olabilir. Bazı istenmeyen öğrenci davranışlarının temelinde de öğretmenler arasında olumsuz davranışa ilişkin tutarlı bir yapının olmaması yatıyor olabilir. Bu tutarsızlıktan kaynaklanabilecek olumsuz davranışların azaltılmasında okul yönetiminin demokratik tutum ve esnek bir düzen sergilemesi, ayrıca bu düzenin belirlenmesinde öğrenci görüşlerine yer vermesi etkili olabilir (Başar, 2011). Okulun tutarlı bir biçimde uygulanmasına önem verdiği, sınıf içi davranış ilkelerinin yer bulduğu bir disiplin politikasının olması, bir öğretmenin standartlarının diğer öğretmenin standartlarıyla çalışmasını önlemek için yararlı olur. Bu durum öğretmene otonomi ve esneklik sağlar (Cangelosi, 2016). Her okuldan toplumun ve okulun onayladığı davranışları sergileyen öğrencilerin yanı sıra bir takım istenmeyen davranışlar sergileyen öğrenciler de çıkabilmektedir. Bu durum, diğer öğrencileri ve öğretmenleri de olumsuz bir şekilde etkilemektedir. Öğretmenlerin ve okul yöneticilerinin, istenmeyen davranışlara yönelik disiplin problemlerini, pozitif disiplin anlayışıyla çözmeleri gerekmektedir (Ada ve Çetin, 2006).

Türkiye’de 2017-2018 eğitim-öğretim yılı itibarıyla Mesleki Teknik Eğitim Genel Müdürlüğü’ne (MTEGM) bağlı meslekî ve teknik ortaöğretim kurumlarında örgün eğitimine devam eden 1.642.635 öğrenci bulunmaktadır. Öğrencilerin 864.591’i (%56,08) erkek, 677.008’i (%43,92) kız olmak üzere 1.541.599’u Meslekî ve Teknik Anadolu Liselerinde, 101.036’sı ise Meslekî Eğitim Merkezlerinde eğitim görmektedir. Türkiye’deki meslekî ve teknik ortaöğretim kurumlarının toplam sayısı 3.636 olup bu kurumların 2.552’si (%70,21) Meslekî ve Teknik Anadolu Lisesi, 762’si (%20,93) Çok Programlı Anadolu Lisesi, 322’si (%8,86) Meslekî Eğitim Merkezleridir (MEB, 2018).

Mesleki ve teknik eğitimde neredeyse her iki öğrenciden birinin 20 gün ve üzeri devamsızlık yaptığı göz önüne alındığında, özellikle mesleki teknik liselerdeki öğrencilerin problem davranışlarının neler olduğunun, devamsızlık başta olmak üzere bu davranışların nedenlerinin belirlenmesine ve önleyici tedbirlere odaklı politikalar ve stratejiler geliştirilmesine ihtiyaç duyulmaktadır. Bu çalışma bu ihtiyaçtan hareketle planlanmıştır.

Mesleki ve teknik eğitim hükümet ve ilgili paydaşların güçlenmesini istediği bir eğitim türü olmasına rağmen, kronikleşmiş çok sayıda soruna sahiptir. Bu çalışma alan yazında yer alan ve mesleki teknik eğitimin kronikleşen sorunlarını yeniden ele almak yerine bu okullardaki disiplin sorunsalına öğretmen görüşleri ve yeterlikleri bağlamında odaklanarak önleyici tedbirler başta olmak üzere çeşitli tedbirlerin alınmasına kapı aralamayı amaçlamaktadır.

Araştırmanın cevap bulmayı amaçladığı sorular aşağıdaki gibidir:

1. Meslek Lisesi öğretmenlerine göre meslek liselerindeki disiplin problemleri nelerdir?
2. Meslek Lisesi öğretmenlerine göre meslek liselerindeki disiplin problemlerinin nedenleri nelerdir?
3. Meslek Lisesi öğretmenlerine göre meslek liselerindeki disiplin problemlerinin çözümü için kullanılan yöntemler nelerdir?
4. Meslek Liselerindeki disiplin problemleri, bu problemlerin nedenleri ve çözüm yolları öğretmenlerin cinsiyetlerine göre farklılık göstermekte midir?
5. Meslek Liselerindeki disiplin problemleri, bu problemlerinin nedenleri ve çözüm yolları öğretmenlerin öğretmenlik alanlarına göre farklılık göstermekte midir?
6. Meslek Lisesi öğretmenlerinin disiplin problemleri ile başa çıkmada kendi yeterliklerine ilişkin görüşleri nedir?

Yöntem

Bu araştırmada, nicel ve nitel veriler çalışmanın aynı aşamasında toplanarak meslek liselerindeki disiplin problemlerinin neler olduğu, bu problemlerin nedenleri, çözüm yolları ve öğretmenlerin kendi yeterliklerine ilişkin bakış açıları belirlenmeye çalışılmıştır. Çoklu bakış açısının oluşturulmaya çalışıldığı bu araştırma karma yöntemde desenlenmiştir. Karma yöntemde çalışılmış olmasının en genel nedeni araştırılan soruna yönelik olarak her iki yöntemin sınırlılıklarını en aza indirmektir. Karma yöntem yaklaşımlarından yakınsayan paralel desenedir (Creswell ve Plano Clark, 2014). Yakınsayan paralel desende nicel ve nitel veriler çalışmanın aynı aşamasında toplanır ve ayrı ayrı çözümlenir. Başka bir ifade ile bu iki analitik prosedürden biri diğerinin sonucuna bağlı olarak yapılmaz ve bu iki analitik prosedür araştırma problemlerinin cevaplanması için eşit öneme sahiptir (Creswell ve Plano Clark, 2014). Bu desende amaç, araştırma problemlerinin çok yönlü cevaplarını elde edebilmek için nitel ve nicel sonuçların birbirlerini tamamlayacak şekilde sentezlenmesidir. Yakınsayan desenlerde elde edilen bulgular birleştirilerek yorumlanır. Böylece

çalışmanın nicel kısmında gözden kaçan/kaçabilecek bilgiler nitel veri toplama yöntemi ile yakalanmaya çalışılır.

Araştırma Grubu

Bu çalışmanın yapıldığı Kayseri ilinde 2016-2017 eğitim öğretim yılı itibarıyla mesleki ve teknik ortaöğretim kurumlarının toplam sayısı 69 olup bu kurumların 43 tanesi Meslekî ve Teknik Anadolu Lisesi, 23 tanesi Çok Programlı Anadolu Lisesi, 3 tanesi Meslekî Eğitim Merkezidir. Bu eğitim-öğretim yılı içerisinde Kayseri’deki mesleki ve teknik ortaöğretim kurumlarında öğrenimine devam eden 32162 öğrenci, bu okullarda öğretim yapan 2578 öğretmen bulunmaktadır (Kayseri İl Millî Eğitim Müdürlüğü, 2018).

Araştırmanın nicel bölümünde uygulanan anket için çalışma evreni, 2016-2017 ve 2017-2018 eğitim öğretim yıllarında Kayseri ilindeki meslek liselerinde görev yapmakta olan öğretmenler seçilmiştir. Araştırma örnekleminin minimum büyüklüğünü belirlemek için Cochran’ın likert tipi ölçme araçları için önerdiği örneklem formülü kullanılmıştır (Bartlett vd., 2001):

$$n = [n_0 / (1 + n_0/N)]; \quad n_0 = [(t) * (S) / (d)]^2$$

Bu formül ile araştırma örnekleminin minimum büyüklüğü yaklaşık 280 kişi olarak belirlenmiştir. Araştırmada seçkisiz örnekleme yöntemlerinden, basit seçkisiz örnekleme yöntemi kullanılarak 296 öğretmene ulaşılmıştır (Büyüköztürk vd., 2013). Öğretmenlere ait demografik özelliklere Tablo 1’de yer verilmektedir.

Tablo 1: Katılımcıların kişisel özellikleri

Özellik	f	%
Cinsiyet		
Kadın	109	36,8
Erkek	187	63,2
Mesleki Kıdem		
0-5 yıl	10	3,4
6-10 yıl	13	4,1
11-15 yıl	73	24,7
16-20 yıl	134	45,3
21 yıl ve üzeri	67	22,6
Bulunulan Okuldaki Çalışma Süresi		
0-2 yıl	53	17,9
3-5 yıl	57	19,3
6-8 yıl	72	24,3
9-10 yıl	80	27
11 yıl ve üzeri	34	11,5
Öğretmenlik Alanı		
Kültür dersi	143	48,3
Meslek dersi	153	51,7

Tablo 1’e göre araştırmanın çalışma grubunu yoğun olarak erkek ve 16-20 yıl arası kıdeme sahip öğretmenler oluşturmaktadır. Öğretmenlerin sayılarına bakıldığında meslek dersi öğretmenlerinin kültür dersi öğretmenlerinden daha çok olduğu görülmektedir.

Araştırmanın nitel bölümünde ise kolay ulaşılabilir örnekleme yöntemi kullanılarak meslek liselerinde görev yapan 12 öğretmene ulaşılmıştır. Öğretmenlerin belirlenmesinde gönüllülük ilkesi dikkate alınmıştır. Araştırmaya katılan öğretmenlerin 5’i Kültür Dersi; 8’i ise Meslek Dersi öğretmenidir.

Veri Toplama Araçları

Bu çalışmada nicel veriler, araştırmacılar tarafından geliştirilen “Mesleki ve Teknik Liselerdeki Disiplin Sorunları, Nedenleri ve Çözüm Yolları Anketi” ile nitel veriler ise yapılandırılmış görüşme formu kullanarak elde edilmiştir. Anketin geliştirilmesinde alan yazın taraması yapılmış ve önceden geliştirilmiş ölçek ve anketlerden yararlanılmıştır. Bu aşamada özellikle konuyla yakından ilgili olması sebebiyle Güner’in (2009) geliştirmiş olduğu anketten yararlanılmıştır. Anketin kapsam geçerliği bir alan uzmanından alınan görüş ile sağlanmış ve ankete son hali verilmiştir. Güvenirlik çalışması kapsamında, test tekrar test güvenirlik çalışması gerçekleştirilememiştir. Bu durum araştırmanın sınırlılığı olarak kabul edilmiştir. Kayıp verilerin ve ciddiyetsiz cevapların olmaması için gönüllülük esas alınarak öğretmenlere araştırmacılarından biri ulaşmış ve çalışmanın önemi aktarılmıştır. Oluşturulan veri toplama aracı “öğrencilerin okulda disiplini bozan davranışları (30 madde), bu davranışların nedenleri (18 madde) ve disiplin problemlerine karşı kullanılan çözüm yöntemleri (15 madde)” olmak üzere üç boyuttan oluşmaktadır. Beşli likert şeklinde düzenlenmiş olan maddeler "hiçbir zaman", "nadiren", "bazen", "sık sık" ve "her zaman" şeklinde derecelendirilmiştir. Bu nedenle kişi bir maddeden en düşük 1 en yüksek 5 puan alabilmektedir.

Çalışmanın nitel bölümünde yapılan görüşmelerde ‘Meslek Liselerinde Disiplin Sorunlarına İlişkin Öğretmen Görüşme Formu’ adlı yapılandırılmış görüşme formu kullanılmıştır. Bu formun kapsam geçerliğini sağlamak için uzman görüşüne başvurulmuş ve form, bir kültür dersi bir de meslek dersi öğretmenine uygulanmıştır. Uygulama sonucunda görüşme formuna son şekli verilmiştir.

Verilerin Analizi

Bu araştırmada altı sorunun cevabı aranmıştır. Bu soruların ilk üçü nicel ve nitel yöntemlerle araştırılmıştır. Dördüncü ve beşinci soruların cevaplanmasında nicel, son sorunun cevaplanmasında ise nitel araştırma yöntemi kullanılmıştır. Araştırmanın nicel verileri, araştırmacılar tarafından Kayseri ilinde bulunan meslek liselerinden anket yoluyla toplanmıştır. Araştırmanın nitel verileri ise meslek liselerindeki öğretmenler tarafından belirlenen odalarda bireysel görüşme yoluyla toplanmıştır. Böylece öğretmenlerin kendi ortamlarında rahat bir şekilde düşüncelerini belirtmeleri sağlanarak elde edilen verilerin güvenirliliği arttırılmıştır. Görüşmelerde öğretmenlerin izni ile ses kaydı alınmış ve böylece katılımcıların tepkileri birebir elde edilmeye çalışılmıştır.

Nicel verilerin analizinde, verilere ait betimsel istatistikler verilmiştir. Betimsel istatistiklerde araştırma verilerinin daha iyi anlaşılabilmesi için ortalama, standart sapma ve madde ortalamaları belirlenmiştir. Betimsel istatistiklerden sonra disiplin sorunlarının, nedenlerinin ve çözüm yollarının öğretmenlerin cinsiyetlerine ve öğretmenlik alanlarına göre farklılaşıp farklılaşmadığının belirlenmesi için öncelikle veriden uç değerler ayıklanmıştır. Daha sonra maddelerin dağılımları incelenmiştir. Madde dağılımlarının incelenmesi sonucunda, normal dağılım gösteren maddelerin analizinde parametrik testlerin kullanılmasına karar verilmiştir. Hangi grubun lehine anlamlı fark olduğunun belirlenmesi için Scheffe testi kullanılmıştır.

Araştırmanın nitel verilerinin analizinde ise öncelikle ses kaydına alınan görüşmelerin transkripsiyonu sağlanmıştır. Katılımcı gizliliğini sağlamak için öğretmenlere birer kod verilerek, nitel veriler bu kodlar ile raporlanmıştır. Daha sonra içerik analizinden yararlanarak kodlamalar yapılmıştır. Kodlamalar tüm araştırmacılar tarafından yapılmış ve Krippendorff's Alfa formülüne göre kodlayıcılar arası tutarlılık incelenmiştir. Bu formüle göre tutarlılık katsayısının 0.81 ve üzerinde olması kodlayıcılar arasında çok yüksek düzeyde uyum olduğunu göstermektedir (Landis ve Koch, 1977). Bu çalışma için kodlamalar arasındaki tutarlılık, kodlayıcı güvenirliliği 0.89 olarak hesaplanmıştır. Bu değerden çalışmanın nitel veri analizi için kodlayıcı güvenirliliği sağlandığı söylenebilir.

Bulgular ve Yorum

1. Öğretmen Görüşlerine Göre Meslek Liselerindeki Disiplin Sorunları:

Meslek liselerindeki disiplin sorunlarına ait öğretmen görüşleri ve bu görüşlere ait ilgili istatistikler Tablo 2’de verilmiştir. Ankette bulunan maddeler 5’li likert şeklinde hazırlandığı için bir öğretmenin bir maddeden alabileceği en yüksek puan 1, en düşük puan ise 5’tir. Bu doğrultuda maddelerin ortalaması 1 ile 5 arasında değişmektedir.

Tablo 2’ye göre, disiplin bozucu davranışlarda öğretmenlerin en fazla katıldıkları, bir başka ifadeyle en sıklıkla rastlanan disiplin sorunu, derste cep telefonu ile ilgilenmektir ($\bar{X}=4.26$). Bunu, argolu ve küfürlü konuşmak ($\bar{X}=3.99$), geleceğe karşı ümitli olmamak ($\bar{X}=3.95$), okul ve sınıf kurallarına uymamak ($\bar{X}=3.87$), kendi aralarında sık sık tartışmak ($\bar{X}=3.84$) ve yerlere tükürmek ($\bar{X}=3.81$) davranışları izlemiştir. Ayrıca öğretmenlere göre okullarda en az karşılaşılan disiplin problemleri öğretmenlere cinsel tacizde bulunma ($\bar{X}=1.51$), okulda alkol kullanma ($\bar{X}=1.60$), okulda uyuşturucu madde kullanma ($\bar{X}=1.99$), okul içinde birbirlerine fiziksel istismarda bulunma ($\bar{X}=2.16$) ve okulun bulunduğu çevreye uyum sağlayamama ($\bar{X}=2.36$) davranışlarıdır.

Tablo 2: Öğretmen görüşlerinin disiplin problemlerine ait maddelerdeki dağılımları

Maddeler	N	$\bar{X}$	Ss
1 Derse araç ve gerecsiz girmek	296	3.52	.73
2 Dersi dinlememek	296	3.56	.71
3 Derste uyumak	296	2.63	.77
4 Dersin işleyişini engelleyici davranışlarda bulunmak	296	3.78	.88
5 Derste cep telefonu ile ilgilenmek	296	4.26	.90
6 Derslere geç gelmek	296	2.82	.78
7 Her türlü öğrenmeye karşı ilgisiz olmak	296	3.77	.79
8 Gereksiz yere devamsızlık yapmak	296	3.06	.78
9 Argolu ve küfürlü konuşmak	296	3.99	.88
10 Yanlarında kesici alet bulundurmak	296	2.41	.71
11 Temizliğe dikkat etmemek	296	2.80	.69
12 İzin almadan sınıf içinde dolaşmak	296	2.69	.85
13 Birbirlerine gerekli saygıyı göstermemek	296	3.75	.80
14 Yerlere tükürmek	296	3.81	.74
15 Geleceğe karşı ümitli olmamak	296	3.95	.78
16 Kopya çekmek	296	3.75	.81
17 Kendi aralarında sık sık tartışmak	296	3.84	.83
18 Okul içinde birbirlerine karşı şiddet uygulamak	296	3.66	.84
19 Okul içinde birbirlerine fiziksel istismarda bulunmak	296	2.16	.81
20 Okulun bulunduğu çevreye uyum sağlayamamak	296	2.36	.67
21 Okul araç ve gereçlerine zarar vermek	296	3.61	.80
22 Okul ve sınıf kurallarına uymamak	296	3.87	.75
23 Okulda sigara içmek	296	3.72	.78
24 Okulda alkol kullanmak	296	1.60	.70
25 Okulda uyuşturucu madde kullanmak	296	1.99	.86
26 Okulda çeteleşmek	296	3.29	.66
27 Öğretmenlerden izinsiz konuşmak	296	3.70	.78
28 Öğretmenlere karşı saygılı olmamak	296	3.48	.78
29 Öğretmenlere cinsel tacizde bulunmak	296	1.51	.72
30 Öğretmenlere ve yöneticilere yalan söylemek	296	3.71	.84

Görüşmeler sonucu elde edilen nitel verilerden önce kodlar oluşturulmuş sonra kodlar alan yazın doğrultusunda kategori ve temalar altında kümelenmiştir. İstenmeyen problemleri davranışlar genelde yönetsel ve öğretimsel davranışlar olarak iki başlık altına toplanmaktadır. İçerik analizi sonucu çalışma verilerinin de bu başlıklar altında kümelendiği görülmüştür. Ayrıca elde edilen alt

temalardan bireysel problemlerin Dreikurs ve Cassel'in (1972) sınıflandırması ile daha kolay yorumlanabileceği görülmüştür. Nitel verilerin çözümlenmesi sonucu belirlenen disiplin problemleri Tablo 3'te verilmiştir.

Tablo 3'teki nitel sonuçlar, nicel yolla belirlenen sonuçlarla yüksek oranda uyumlu görünmektedir. Tablo 3'te görüldüğü üzere öğretmenlerin en sık karşılaştıkları disiplin problemi öğrencilerin argo konuşmalarıdır. Bu sorun: "...eğer öğrenci seni tanımıyorsa tabii ki konuşmalarına dikkat etmiyor. Farklı konuşuyor, küfürli konuşuyor" (Ö4). "Tabi okulun etrafında gezerken ya da nöbet günlerinde öğrencilerin birbirleriyle küfürli konuşmalarına şahit oluyorum" (Ö8) şeklinde ifade edilmiştir. Davranış ve uyum sorunlarının öğrencilerde sık görülen disiplin problemlerinden olduğunu belirten öğretmenlerden, (Ö5) "özellikle 12. sınıflar staja gidip geldikleri için, kendilerini iş hayatına başlamış gibi görüyorlar, pek öğrenci gibi görmüyorlar kendilerini" diyerek öğrencilerin öğretmene kafa tuttuğunu bunun da sınıfta yönetsel problemlere neden olduğunu altını çizmektedir. (Ö7) ise, öğrencilerin ders içinde ayağa kalktıklarını birbirlerine kâğıt vb. maddeler fırlatarak dersin uyumunu bozduklarını belirtmektedir.

Tablo 3: Görüşme sonucu belirlenen disiplin problemleri

Temalar ve Alt temalar	Kategoriler	Kodlar	<i>f</i>	
Öğretimsel problemler		Derse kayıtsız kalma	2	
		Cep telefonu kullanma	6	
		Tablette oyun oynama	1	
		Müzik dinleme	1	
		Sürekli uyku hali	1	
		Kopya	1	
Yönetimsel problemler	Bireysel problemler	Dikkat çekme	Tesbih sallama	1
			Ergenlik problemleri	2
			Düzensiz şakalar	1
		Güç arama	Argo konuşma, küfür etme	7
			Ders işlenişine engel olma	1
			Fiziksel şiddet	4
		Yetersizlik	Devamsızlık/okul terki	1
		Grup problemleri	Davranışsal standartlara ve çalışma prosedürlerine bağlı olmama	Öğretmenlere saygılı olmama
	Konumunun farkında olmama			2
	Davranış ve uyum sorunu + (oturma şekillerinin bozukluğu)			6
	Gürültü			3
	Okul kurallarına uymama			1
	Kılık kıyafet kurallarına uymama			2
	Sigara kullanımı			5
	Uyum eksikliği			Farklı gruplara üyelik

Tablo 3'te görüleceği üzere en sık görülen disiplin problemlerinden biri de öğrencilerin ders esnasında telefon ile ilgilenmeleridir. Öğrencilerin derste telefon ile neler yapabileceğini ise Ö6'ın ifadeleri ile özetlemek mümkündür: Ö6: "...Telefon çok büyük bir sıkıntı özellikle okulumuzda hani bazen görüyoruz hocam müdahale ediyoruz ama görmediğimiz zamanlarda ders anlatırken de çocuk kulaklığı takıyor mesela hiç göstermeden dinleyebiliyor. Film izliyor şarkı dinliyor. Yani en büyük sıkıntılardan biri de bu."

Nitel veri analizinde nicel veri analizinde belirlenen disiplin problemlerinden farklı olarak öğretmenlerin, öğrencilerin okula uygun giyinmemelerini ve farklı gruplara üye olmalarını da disiplin problemi olarak gördükleri belirlenmiştir. Ö2’nin “kılık kıyafete uymamaları. Okul kıyafetiyle değil de kot pantolonla gelmeleri” ve Ö13’ün “...öğrencilerde yani o yaşta olabilecek problemler veya erkek öğrencilerimizde de dışarıda farklı gruplara katılma...” ifadeleri bu durumu özetlemektedir. Nitel ve nicel verilerin analizi sonucunda meslek liselerinde sık görülen disiplin problemlerinin benzer oldukları belirlenmiştir. Bu problemlerin en sık görülenlerini derste cep telefonu ile ilgilenme, argolu ve küfürlü konuşma ve okul ve sınıf kurallarına uymamaktır.

2. Öğretmen Görüşlerine Göre Meslek Liselerindeki Disiplin Sorunlarının Nedenleri:

Tablo 4’te veri toplama aracına göre öğrencilerin okulda disiplini bozan davranışlarının nedenlerinin her bir maddeye ilişkin ortalama ve standart sapmaları yer almaktadır. Tablo 4’e göre disiplini bozan davranışların nedenlerinde en yüksek katılımı TV ve internetteki kötü örneklerin çokluğu ($\bar{X}=4.38$) ve bulundukları yaşın ve gelişim özelliklerinin etkisi ($\bar{X}=4.32$) maddeleri almıştır. Bunu sosyal medyanın doğru kullanılmaması ($\bar{X}=4.16$), öğrencinin gelecek kaygısının olmaması ($\bar{X}=4.02$) ve disiplin yönetmeliğinin yetersizliği ($\bar{X}=4.02$) maddeleri izlemiştir. Öğretmenlerin öğrencilerin disiplin bozucu davranışlarının nedenleri arasında ilk sıralarda TV, internet gibi iletişim araçları ile öğrencilerin bulundukları gelişim dönemine dikkat çekmeleri kayda değerdir. Gelişim dönemleri bakımından daha tepkisel bir dönemde bulunan lise öğrencilerinin iletişim araçlarından olumsuz etkilendikleri anlaşılmaktadır. Diğer yandan öğretmenlerin en az katıldıkları madde sınıfta uyulması gereken kuralların açık ve anlaşılır olmaması ($\bar{X}=2.10$) olmuştur. Bunu öğrencilerin ilgisini çekmeyen ödevlerin verilmesi ($\bar{X}=2.37$) ve öğretmenin tutarsızlığı ($\bar{X}=2.52$) maddeleri izlemiştir.

Tablo 4: Öğretmen görüşlerinin disiplin problemlerinin nedenlerine ait maddelerdeki dağılımları

Maddeler	N	$\bar{X}$	Ss
1 Öğrencinin gelecek kaygısının olmaması	296	4.02	.70
2 Öğrencinin düşük benlik algısına sahip olması	296	3.49	.75
3 Bulundukları yaşın ve gelişim özelliklerinin etkisi	296	4.32	.88
4 Aile içi problemlerin etkisi	296	3.79	.78
5 Farklılıklara saygı duyulmaması	296	2.59	.66
6 Öğretmenin öğretim yöntemlerindeki eksikliği	296	2.61	.67
7 Öğretmenin tutarsızlığı	296	2.52	.69
8 Öğretmenin disiplin modellerini uygulayamaması	296	2.68	.74
9 Sınıfta uyulması gereken kuralların açık ve anlaşılır olmaması	296	2.10	.84
10 Sınıfların kalabalık oluşu	296	3.71	.77
11 Ders saatinin fazlalığı	296	3.91	.81
12 Öğretim araçlarındaki eksiklik	296	3.38	.73
13 Öğrencilerin ilgisini çekmeyen ödevlerin verilmesi	296	2.37	.73
14 Öğretim programının yoğunluğu	296	3.83	.79
15 Yöneticinin disiplini sağlama yaklaşımlarını bilmemesi	296	2.82	.69
16 Disiplin yönetmeliğinin yetersizliği	296	4.02	.95
17 TV ve internetteki kötü örneklerin çokluğu	296	4.38	.78
18 Sosyal medyanın doğru kullanılmaması	296	4.16	.93

Öğretmenlerle yapılan görüşmeler sonucunda belirlenen disiplin problemlerinin nedenleri 4 kategori altında toplanmıştır. Tablo 5’te görüleceği üzere bu kategoriler öğrenci, okul yönetimi, öğretmen, son olarak aile ve çevredir. Nicel veri analizinden elde edilen bulgular incelendiğinde “TV ve internetteki kötü örneklerin çokluğu” aile ve çevre kaynaklı nedenlere, “yaşın ve gelişim özelliklerinin etkisi” öğrenci kaynaklı nedenlere, “disiplin yönetmeliğinin yetersizliği” ise idare ve

okul kaynaklı nedenlere girdiği görülmektedir. Dolayısıyla bu kategorilerin oluşması beklenen bir durumdur.

Tablo 5: Görüşme sonucu belirlenen disiplin problemlerinin nedenleri

Kategoriler	Kodlar	f	Kategoriler	Kodlar	f
Öğrenciden kaynaklı nedenler	Düşük benlik algısına sahip olma	5	Kurum ve okul yönetiminde n kaynaklı nedenler	Okul türü (Cazip Olmayışı)	2
	Motivasyon ya da amaç eksikliği	2		Disiplin yönetmeliğindeki eksiklikler	2
	Okul dışı işte çalışma	1		Yönetmeliğin açık olmayışı	2
	Öğrenci olmak istememe	1		Okul Büyüklüğü	1
	Düşük akademik başarı	1		Okul kültürünün oluşturulamaması	1
	Bilinçsizlik	1		Sosyal etkinliklerin yetersizliği	1
	Kimlik bulma çabası	3		Geçmiş hatalı eğitim yaşantısı	1
	Özenme	1		Kültür sınıf tekrarı olmaması	1
	Gelecek kaygısı eksikliği	1		Kıyafet serbestliği	1
	Kız erkek arkadaşlıkları	1	Aile ve çevreden kaynaklı nedenler	Aile ortamında argo ve küfürle konuşulması	2
Öğretmenden kaynaklı nedenler	Öğrencinin okula karşı tutumu	1		Ailenin sosyo-ekonomik durumu	3
	Bulundukları yaşın ve gelişim özelliklerinin etkisi	1		Anne baba ayrılığı	2
	Öğrencinin irade zayıflığı	1		Ailenin düşük akademik beklentide olması	1
	Okul aidiyeti	1		Aile ilgisizliği	1
	Yanlış öğretmen yaklaşımı	3		Aile ortamında sigara kullanımı	1
	Öğretmenin kendini etkisiz olarak algılaması	1		Aile katılımının düşük olması	1
	Öğretmenin motive edici olmaması	1		Ailenin ve çevrenin olumsuzlukları çabuk kabullenışı	1
	Öğretmenin zamanı verimli kullanamaması	1		Ailevi ve toplumsal eğitim eksikliği	2
	Öğretmen ilgisizliği	1		Çevrenin yanlış yönlendirmesi	2
	Disiplin modellerini uygulamamak	1		Çevre ilgisizliği	1
				Toplumsal bozulma	1

Disiplin problemlerinin öğrenciden kaynaklı nedenleri kategorisinde en sık rastlanan neden öğrencinin kendilerini değersiz hissetmesidir. Bu kodun ankette “öğrencinin düşük benlik algısına sahip olması” şeklinde ifade edildiği görülmektedir. Öğretmenler görüşlerini şöyle ifade etmişlerdir: Ö1: “Kendilerinin tabiri caizse adam yerine konmadığını düşünerek saygısızlık çerçevesinde kendilerinin de adam olduğunu hissediyorlar.”

“...bugün işte bir tanesine ‘sen dedim bizim için önemlisin, neden önemli olmadığını düşünüyorsun?’ dedim ‘hayır hocam ben hiç kimse için önemli değilim’ dedi. Telefonu elinden aldım. Alınca annesi arıyormuş ben cevap verdim sen dedim ‘annen için değerlisin’. ‘yok hocam dedi ben kimse için değerli değilim’ dedi.” (Ö6).

Disiplin problemlerinin okul ve okul yönetimi kaynaklı nedenleri kategorisinde en sık rastlanan neden okul türüdür. Öğretmenler görüşlerini şöyle ifade etmişlerdir:

“Eğer biz bir kurum kültürü oluşturmuş olsak atıyorum iyi bir Anadolu lisesindeki öğrenci o lisenin öğrencisi olmaktan dolayı gurur taşıyor. Dolayısıyla onun arması, tişörtü, pantolonu onunla sokakta gezmekten dahi zevk alır. Niye? Toplum ona o lisede okuyor diyecek. Ama maalesef bizde bu meslek liselerinin genel kaderi genel itibarıyla ben onu gördüm.” (Ö5).

“Ben az öncede bahsettiğim gibi meslek lisesi olduğu için atölyelerde bizim çocuklarımız sürekli beceriye dayalı eğitim alıyorlar. Elleri kolları ayakları sürekli çalışıyor ve bedensel hareketlerle normal mesleki öğrenimlerini sürdürüyorlar. Biz de kültür öğretmenleri olarak o hareketli çocukları sınıfta bir sıraya oturtup ders işlemek yazdırmak bunlara biraz sıkıcı geliyor. Dolayısıyla onlar da o problemlere başvuruyorlar.” (Ö7).

Tablo 5’te görüldüğü üzere disiplin problemlerinin aile ve çevre kaynaklı nedenleri kategorisinde, anket maddelerinde bulunan “aile içi problemlerin etkisi” maddesi öğretmen görüşleriyle örneklendirilmiştir. En sık rastlanan neden ailenin sosyo-ekonomik durumudur. Bu kodun ankette “Aile içi problemlerin etkisi” maddesiyle incelenmeye çalışıldığı görülmektedir. Öğretmenler görüşlerini şöyle ifade etmişlerdir: Ö8:“Özellikle maddi sıkıntısı olan ailelerin çocukları bize çok geliyor. Bu da ister istemez çocukların bazı şeylere karşı tepkili olmasını sağlıyor. Yani çocuk okula bir kere sıcak bakamıyor. Sevmeden sevmeden geliyor.” Ö13:“Sebebi? Yani ailevi problemler olabiliyor. Ekonomik problemler oluyor. Çocuk bunu açıkça söylemiyor ama hareketlerinde böyle şeyler yansıyabiliyor.”

Disiplin problemlerinin öğretmen kaynaklı nedenleri kategorisinde en sık rastlanan neden, öğretmenlerin disiplin problemlerine yaklaşımlarıdır. Bu kodun ankette “Öğretmenin disiplin modellerini uygulayamaması” şeklinde ifade edildiği görülmektedir. Öğretmenler görüşlerini şöyle ifade etmişlerdir: Ö10:“Örneğin eli cebinde öğretmenin karşısında durması onun için normal veya sınıf içerisinde arkadaşla konuşması öğretmenin bir şey söylememesi onun için gayet normal bir şey. Onu normal karşılıyor ve öğretmenden kaynaklanıyor.”

“Laubali konuşma. Biraz öğretmenden kaynaklanıyor. Konuşacağının sınırını bilmiyor. Nerede durulacağını nerede durulmayacağını. Senin tavrına göre de öğrenci ona göre hareket ediyor. Öğrenciye farklı davranırsan A öğrencisine yakın olup B ye uzak durursan o yakın durduğun öğrencisinin aynı şeyini B öğrencisi de bekliyor senden. Konuşurken ileri gittiğinin farkına varmıyor. Ondan dolayı öğretmende de var biraz. Çocuk da sınıftaki arkadaşıyla ne konuşuyorsa veya örnek veriyorum benim bir arkadaşım laubaliyse o samimiyeti bende de bulmaya çalışıyor. Ben terslersem başka türlü şeyler oluyor. Bu şekilde.” (Ö11).

Nitel ve nicel verilerin analizi sonucunda meslek liselerindeki disiplin problemlerinin nedenlerini öğrenci, idare ve okul, öğretmen, son olarak aile ve çevre kaynaklı olduğu görülmektedir. Disiplin problemlerinin nedenleri nicel ve nitel verilerin analizinde benzerlik gösterse de nitel verilerin detaylı incelenmesi sonucu bazı yeni nedenler de ortaya çıkmıştır. Bunlardan bazılarına öğrenci olmak istememe, okul dışı işte çalışma, öğrenme ihtiyacı hissetmeme, okul türü, kıyafet serbestliği ve çevrenin yanlış yönlendirmesi örnek olarak verilebilir. Nitel analiz sonucu ortaya çıkan yeni nedenlerle birlikte öğretmenlerin, anket maddelerinde yer verilen TV ve internetteki kötü örneklerin çokluğu ve sosyal medyanın doğru kullanılmamasından hiç bahsetmedikleri görülmüştür.

3. Öğretmen Görüşlerine Göre Meslek Liselerindeki Disiplin Sorunlarının Çözümleri:

Tablo 6’da veri toplama aracına göre öğrencilerin disiplin problemlerine karşı kullanılan yöntemlerinin her bir maddeye ilişkin ortalama ve standart sapmaları yer almaktadır. Tablo 6’dan disiplin problemlerine karşı kullanılan yöntemler boyutunda ise öğretmenlerin en sıklıkla kullandığı yöntemin öğrenciyi vücut diliyle sözsüz uyarmak ($\bar{X}=3.99$) olduğu anlaşılmaktadır. Bunu öğrenciyi

sözlü olarak uyarmak ($\bar{X}=3.72$) ve öğrencinin ailesi ile iletişim kurmak ($\bar{X}=3.55$) yöntemleri izlemektedir. Öğretmenlerin en az başvurdukları yöntemler ise öğrencinin teneffüse çıkmasına izin vermemek ($\bar{X}=1.96$), sosyal faaliyetlere katılımını engellemek ($\bar{X}=2.14$), öğrenciye disiplin cezası vermek ($\bar{X}=2.35$) ve öğrenciye daha fazla ödev vermek ($\bar{X}=2.35$) maddeleri olmuştur.

Tablo 6: Öğretmen görüşlerinin disiplin problemlerinin çözümlerine ait maddelerdeki dağılımları

Maddeler	N	$\bar{X}$	Ss
1 Öğrenciyi sözlü olarak uyarmak	296	3.72	.85
2 Öğrenciyi vücut diliyle sözsüz uyarmak	296	3.99	.75
3 Öğrencinin olumsuz davranışını görmezden gelmek	296	3.29	.80
4 Öğrencinin olumlu davranışları övmek	296	2.99	.61
5 Sosyal faaliyetlere katılımını sağlamak	296	2.72	.75
6 Sınıfta sorumluluk vermek	296	2.98	.71
7 Sınıfta rekabeti artırmak	296	3.02	.66
8 Öğrenciye daha fazla ödev vermek	296	2.35	.72
9 Öğrencinin teneffüse çıkmasına izin vermemek	296	1.96	.73
10 Sosyal faaliyetlere katılımını engellemek	296	2.14	.71
11 Öğrenciye sözleşme imzalatmak	296	3.06	.86
12 Öğrencinin ailesi ile iletişim kurmak	296	3.55	.72
13 Öğrenciyi rehberlik servisine göndermek	296	3.35	.73
14 Öğrenciyi okul yöneticilerine göndermek	296	2.42	.67
15 Öğrenciye disiplin cezası vermek(uyarı/kınama/okuldan uzaklaştırma)	296	2.35	.73

Tablo 7’de görüldüğü üzere öğretmenlerin disiplin problemlerini çözme yöntemleri 2 kategori altında toplanmıştır. Bunlar, önleyici ve müdahaleci çözümlerdir. Benzer şekilde tablo 7’ye bakıldığında da anket maddelerinin bu başlıklar altında kategorilere ayrılabilceği görülmektedir. Örneğin müdahaleci çözümlere öğrenciyi sözlü uyarmak (madde 1), öğrenciye disiplin cezası vermek (madde 15); önleyici çözümlere ise öğrenciye sınıfta sorumluluk verme (madde 6) ve öğrencinin olumlu davranışlarını övme (madde 4) verilebilir.

Tablo 7: Görüşme sonucu belirlenen disiplin problemlerinin çözüm yolları

Kategoriler	Kodlar	f	Kodlar	f
Önleyici çözümler	Öğrenciyle bireysel ilgilenmek	3	Öğrenciler ile okul dışı etkinlik yapma	1
	Rol model olmaya çalışmak	2	Aile katılımını arttırma	1
	Olumlu pekiştireç ile derse odaklama	2	Derste ilgiyi toplama	1
	Konuşmak	2	Değer verdiğini hissettirmek	1
Müdahaleci çözümler	Uyarmak	11	Görmezden gelme	1
	İdareye göndermek	9	Mahrum bırakma	1
	Rehberlik servisine yönlendirmek	3	Tatlı-sert tepkiler	1
	Veli ile görüşmek	3	Göz teması	1
	Notla tehdit etme	3	Mizah	1
	Fiziksel veya sözel ceza verme	3	Disiplin yönetmeliği kullanma	1
	Sabretmek	2	Başka öğretmenden yardım isteme	1

Müdahaleci çözümler, isminden de anlaşılacağı üzere disiplin problemi ortaya çıkmadan önce, özellikle problemin çıkmaması için yapılan eylemlerdir. Bu eylemlere Tablo 8’de görüldüğü üzere birçok örnek verilebilmektedir. Tablo 8’den öğretmenlerin en sık kullandığı çözüm yönteminin öğrenciyle ilgilenme olduğu görülmektedir. Bu durum hakkında öğretmen görüşleri şu şekildedir:

Ö6: “...çocuğa değer katmak lazım. Hocam yani hem aile tarafından sevgi verilmesi gerekiyor bence hem de öğretmenler tarafından... Hani sen sevdiğini hissettirirsen, çocuğa değerli olduğunu hissettirirsen bence değişiyor diye düşünüyorum.”

“Toplum içerisinde de bir birey olarak saygı görmeyeceğini. Değer verilmeyeceğini bunun da çok büyük bir ceza olacağını. Hani sevilen sayılan bir insan olmanın asıl amacımız olması gerektiğini. Bunları her zaman söylüyorsun göstermeye çalışıyorsun. Yani problemin devam ettiği öğrenciler oluyor. Ama gerçekten sizi dinleyen düşünen kendini sorgulayan öğrenciler de oluyor.” (Ö12).

“Daha çok birebir markajla devam ediyorum. Çocuklarla okul dışında görüşüyorum. Halı saha maçlarına gidiyorum. Ondan sonra dışarıda çay içmeye çağırabiliyorum. Derste onları teşvik edecek ödüller verebiliyorum. Böyle ilişkileri sıcak tutarak çocukları daha iyi tanıyabiliyorum. Bu da disiplin problemlerini çözmemde ya da onları tanımamda yardım ediyor. Zaten çözebilmeniz için önce tanımanız gerekiyor.” (Ö8).

Tablo 8’de müdahaleci çözümler kategorisinde en sık rastlanan çözüm yolunun öğrenciyi uyarmak olduğu görülmektedir. Öğretmenlerin bu çözüm yoluna sık sık başvurdıkları ankette de ortaya çıkmıştır. Bu konu hakkındaki öğretmen görüşleri ise şöyledir: Ö1: “Konuşuyorum. Çocuğa değerli olduğunu bu değer karşılığında benim ona değer verdiğimi lakin bu değeri yaptıklarının beni üzdüğünü söylüyorum. Yapabilirsin sorun değil ama beni üzüyor diyorum. Öğretmenini üzme ister misin diyorum.” Ö2: “Genelde idareye yansıtmıyoruz. Kendi aramızda hallediyoruz. Damardan giriyoruz diyeyim en basit tabiriyle.”

“Çok uç bir mesela kavga olsa onları önce tabii ki uzlaştırmaya çalışırız. İnfomal yollarla hani başlarına bir iş gelmesin disiplin cezası almasınlar diye. Hayatlarında etki bırakmayalım diye kötü bir etki. Ama baktık hala uzlaşacak yönde değiller daha da artıyor. Biz dilekçesini ya da tutanağını alıp disipline gönderiyoruz. Bu yani dediğim gibi yasal güç de en son uygulanacak şey olması lazım.” (Ö7).

Ö13: “Ben önce çocukla birebir görüşmeyi deniyorum. Bana anlatmak istediği bir şey olup olmadığını soruyorum. Çünkü bazen çok özel şeyler oluyor.”

Her iki analiz sonucunda müdahaleci çözümlerin öğretmenler tarafından daha çok kullanıldığı görülmektedir. Nitel verilerin analizi sonucunda, öğretmenlerin disiplin problemlerinin çözümünde notla tehdit etme, başka öğretmenden yardım isteme, mizaha başvurma, öğrencilere rol model olmaya çalışma gibi başka çözüm yollarından da yararlandıkları belirlenmiştir.

4. Meslek Liselerindeki disiplin problemleri, bu problemlerinin nedenleri ve çözüm yollarının öğretmenlerin cinsiyetlerine göre farklılaştırıp farklılaştırmadığına ilişkin bulgular:

4.a. Öğretmen cinsiyetinin algılanan problem davranışını farklılaştırıp farklılaştırmadığına ilişkin bulgular:

Madde dağılımlarının incelenmesi sonucunda sırasıyla derste uyuma, gereksiz yere devamsızlık yapma ve izin almadan sınıf içinde dolaşma maddelerine verilen cevapların, cinsiyete göre farklılaşıp farklılaşmadığı t testi ile incelenmesine karar verilmiştir. İnceleme sonucu bu maddelere verilen cevapların cinsiyete göre değişkenlik göstermediği belirlenmiştir (sırasıyla $t(216)=-1.72$; $t(224)=-1.45$; $t(288)=0.44$ $p>.05$). Diğer maddelerden anlamlı fark bulunanlara ait Mann-Whitney U testi sonucu Tablo 8’de verilmiştir.

Tablo 8’den hareketle temizliğe dikkat etmek ($U=8233.5$), okul içinde birbirlerine karşı şiddet uygulamak ($U=8138.5$), okulun bulunduğu çevreye uyum sağlayamamak ($U=8342.5$), okulda çeteleşmek ($U=8519.5$) ve öğretmenden izinsiz konuşmak ($U=7197.5$) gibi davranışları kadın öğretmenler erkek öğretmenlere göre daha çok disiplin sorunu olarak gördükleri söylenebilir. Erkek

öğretmenler ise kopya çekmeyi ($U=8246.5$), öğretmenlere cinsel tacizde bulunmayı ($U=8350.5$), okulda sigara içmeyi ($U=8625.5$), alkol ($U=7902.0$) ve uyuşturucu madde kullanmayı ($U=7734.5$) kadın öğretmenlere göre daha çok disiplin problemi olarak görmektedir.

Tablo 8: Disiplin sorunlarının öğretmen cinsiyetine göre Mann-Whitney U testi analiz sonucu

Madde	Cinsiyet	n	Sıra Ortalaması	Sıra Toplamı	U	p
Temizliğe dikkat etmemek	Kadın	105	159.59	16756.50	8233.50	0.011
	Erkek	185	137.51	25438.50		
Kopya çekmek	Kadın	105	131.54	13811.50	8246.50	0.015
	Erkek	185	153.42	28383.50		
Okul içinde birbirlerine karşı şiddet uygulamak	Kadın	105	160.49	16851.50	8138.50	0.013
	Erkek	185	136.99	25343.50		
Okulun bulunduğu çevreye uyum sağlayamamak	Kadın	105	158.55	16647.50	8342.50	0.019
	Erkek	185	138.09	25547.50		
Okulda sigara içmek	Kadın	105	135.15	14190.50	8625.50	0.042
	Erkek	185	151.38	28004.50		
Okulda alkol kullanmak	Kadın	105	128.26	13467.00	7902.00	0.003
	Erkek	185	155.29	28728.00		
Okulda uyuşturucu madde kullanmak	Kadın	105	126.66	13299.50	7734.50	0.002
	Erkek	185	156.19	28895.50		
Okulda çeteleşmek	Kadın	105	156.86	16470.50	8519.50	0.045
	Erkek	185	139.05	25724.50		
Öğretmenden izinsiz konuşmak	Kadın	105	169.45	17792.50	7197.50	0.00
	Erkek	185	131.91	24402.50		
Öğretmenlere cinsel tacizde bulunmak	Kadın	105	132.53	13915.50	8350.50	0.021
	Erkek	185	152.86	28279.50		

4.b. Öğretmen cinsiyetinin algılanan problem davranışlarının nedenlerini farklılaştırıp farklılaşmadığına ilişkin bulgular:

Madde dağılımlarının incelenmesi sonucunda “yöneticinin disiplini sağlama yaklaşımlarını bilmemesi” maddesine verilen cevapların, cinsiyete göre farklılaşıp farklılaşmadığı t testi ile incelenmesine karar verilmiştir. İnceleme sonucu, yöneticinin disiplini sağlama yaklaşımlarını bilme durumunun cinsiyete göre farklılaşmadığı görülmüştür ($(t(285)=-0.067; p>0.05)$). Diğer maddelerden anlamlı fark bulunanlara ait Mann-Whitney U testi sonucu Tablo 9’da verilmiştir.

Tablo 9: Disiplinsizlik nedenlerinin öğretmen cinsiyetine göre Mann-Whitney U testi analiz sonucu

Madde	Cinsiyet	n	Sıra Ortalaması	Sıra Toplamı	U	p
Farklılıklara saygı duyulmaması	Kadın	102	132.43	13507.50	8254.50	0.046
	Erkek	185	150.38	27820.50		
Sosyal medyanın doğru kullanılmaması	Kadın	102	162.09	16533.00	7590.00	0.003
	Erkek	185	134.03	24795.00		

Tablo 9’dan erkek öğretmenlere göre farklılıklara saygı duyulmaması ($U=8254.5$), kadın öğretmenlere göre daha fazla disiplin problemlerinin nedeni olarak görüldüğü söylenebilir. Benzer şekilde sosyal medyanın doğru kullanılmaması ($U=8254.5$) kadın öğretmenlere göre daha çok disiplin problemlerinin nedeni olarak görülmektedir.

4.c. Öğretmen cinsiyetinin algılanan problem davranışların çözümlerini farklılaştırıp farklılaştırmadığına ilişkin bulgular:

Madde dağılımlarının incelenmesi sonucunda sırasıyla olumlu davranışları övme, öğrenciyi sosyal faaliyetlere yönlendirme, öğrenciyi sınıfta sorumluluk verme ve öğrenciyi okul yöneticilerine gönderme maddelerine verilen cevapların, cinsiyete göre farklılaşıp farklılaşmadığı *t* testi ile incelenmiştir. İnceleme sonucu kadın öğretmenlerin disiplinsiz davranışların çözümlerinin olumlu davranışları övme ($t(240)=3.31$), öğrenciyi sosyal faaliyetlere yönlendirme ($t(190)=2.41$), öğrenciyi sınıfta sorumluluk verme ($t(294)=3.02$) ve öğrenciyi okul yöneticilerine gönderme ($t(294)=2.47$) olduğunu erkek öğretmenlere göre daha fazla düşündükleri belirlenmiştir ($p<.05$). Diğer maddelerden anlamlı fark bulunanlara ait Mann-Whitney *U* testi sonucu Tablo 10’da verilmiştir.

Tablo 10: Disiplin problemleri çözümlerinin öğretmen cinsiyetine göre Mann-Whitney *U* testi analiz sonucu

Madde	Cinsiyet	n	Sıra Ortalaması	Sıra Toplamı	<i>U</i>	<i>p</i>
Öğrenciyi sözlü olarak uyarmak	Kadın	109	164.60	17941.50	8436.50	0.008
	Erkek	187	139.11	26014.50		
Öğrencinin olumsuz davranışını görmezden gelmek	Kadın	109	169.40	18464.50	7913.50	0.00
	Erkek	187	136.32	25491.50		
Sınıfta rekabeti artırmak	Kadın	109	168.31	18346.00	8032.00	0.00
	Erkek	187	136.95	25610.00		
Öğrencinin teneffüse çıkmasına izin vermemek	Kadın	109	136.60	14889.00	8894.00	0.047
	Erkek	187	155.44	29067.00		
Öğrenciyi sözleşme imzalatmak	Kadın	109	181.89	19826.00	6552.00	0.00
	Erkek	187	129.04	24130.00		
Öğrenciyi rehberlik servisine göndermek	Kadın	109	168.10	18323.00	8055.00	0.001
	Erkek	187	137.07	25633.00		
Öğrenciyi disiplin cezası vermek uytjhghghghg(uyarı/kınama/okuldan uzaklaştırma)	Kadın	109	162.35	17696.50	8681.50	0.021
	Erkek	187	140.43	26259.50		

Tablo 10’dan erkek öğretmenlerin disiplin problemlerinin çözüm yolu olarak öğrencinin teneffüse çıkmasına izin vermemeyi ($U=8894$) kadın öğretmenlere göre daha çok düşündükleri söylenebilir. Kadın öğretmenler ise erkek öğretmenlere göre öğrenciyi sözlü olarak uyarma ($U=8436.50$), öğrencinin olumsuz davranışını görmezden gelme ($U=7913.50$), sınıfta rekabeti artırma ($U=8032$), öğrenciyi sözleşme imzalatma ($U=6552$), öğrenciyi rehberlik servisine gönderme ($U=8055$) ve öğrenciyi disiplin cezası vermeyi ($U=8681.50$) disiplin sorunlarının çözüm yolları olarak daha çok düşünmektedirler.

5. Meslek Liselerindeki disiplin problemleri, bu problemlerinin nedenleri ve çözüm yollarının öğretmenlerin öğretmenlik alanlarına göre farklılaşıp farklılaşmadığına ilişkin bulgular:

5.a. Öğretmenlik alanının algılanan problem davranışı farklılaştırıp farklılaştırmadığına ilişkin bulgular:

Yapılan *t* testi sonucu derste uyuma ($t(288)=0.69$; $p>0.05$) ve gereksiz yere devamsızlık yapma ($t(288)=-1.13$; $p>0.05$) maddelerine verilen cevapların öğretmenlik alanına göre değişkenlik göstermediği belirlenmiştir. Öğrencilerin izin almadan sınıf içinde dolaşma durumu ise öğretmenlerin öğretmenlik alanına göre değişmektedir ($t(288)=0.00$; $p<0.05$). Başka bir ifade ile kültür derslerine giren öğretmenler ($\bar{X}=2.90$), meslek derslerine giren öğretmenlere ($\bar{X}=2.48$) göre

öğrencilerin sınıfta izinsiz dolaşma davranışlarını daha fazla problem olarak görmektedirler. Diğer maddelerden anlamlı fark bulunanlara ait Mann-Whitney U testi sonucu Tablo 11’de verilmiştir.

Tablo 11: Disiplin sorunlarının öğretmenlik alanına göre Mann-Whitney U testi analiz sonucu

Madde	Öğretmenlik Alanı	n	Sıra Ortalaması	Sıra Toplamı	U	p
Derse araç ve gereçsiz girmek	Kültür	137	166.15	22762.50	7651.500	0.00
	Meslek	153	127.01	19432.50		
Dersi dinlememek	Kültür	137	167.23	22910.00	7504.000	0.00
	Meslek	153	126.05	19285.00		
Derslere geç gelmek	Kültür	137	156.99	21507.50	8906.500	0.017
	Meslek	153	135.21	20687.50		
Argolu ve küfürlü konuşmak	Kültür	137	161.28	22096.00	8318.000	0.001
	Meslek	153	131.37	20099.00		
Yanlarında kesici alet bulundurmak	Kültür	137	112.03	15348.00	5895.000	0.00
	Meslek	153	175.47	26847.00		
Temizliğe dikkat etmemek	Kültür	137	156.30	21413.50	9000.500	.015
	Meslek	153	135.83	20781.50		
Birbirlerine gerekli saygıyı göstermemek	Kültür	137	156.71	21469.00	8945.000	.011
	Meslek	153	135.46	20726.00		
Kendi aralarında sık sık tartışmak	Kültür	137	159.15	21803.50	8610.50	0.003
	Meslek	153	133.28	20391.50		
Okul içinde birbirlerine karşı şiddet uygulamak	Kültür	137	168.08	23027.00	7387.00	0.00
	Meslek	153	125.28	19168.00		
Okul araç ve gereçlerine zarar vermek	Kültür	137	155.05	21242.00	9172.00	0.044
	Meslek	153	136.95	20953.00		
Okulda sigara içmek	Kültür	137	133.40	18275.50	8822.50	0.003
	Meslek	153	156.34	23919.50		
Okulda alkol kullanmak	Kültür	137	110.61	15153.00	5700.00	0.00
	Meslek	153	176.75	27042.00		
Okulda uyuşturucu madde kullanmak	Kültür	137	110.35	15118.00	5665.00	0.00
	Meslek	153	176.97	27077.00		
Öğretmenden izinsiz konuşmak	Kültür	137	155.21	21264.00	9150.00	0.033
	Meslek	153	136.80	20931.00		
Öğretmenlere cinsel tacizde bulunmak	Kültür	137	113.77	15586.50	6133.50	0.00
	Meslek	153	173.91	26608.50		
Öğretmenlere ve yöneticilere yalan söylemek	Kültür	137	155.59	21316.00	9098.00	0.035
	Meslek	153	136.46	20879.00		

Tablo 11’den meslek dersine giren öğretmenlerin yanında kesici alet bulundurma ($U=5895$), öğretmenlere cinsel tacizde bulunma ($U=6133.5$), okulda sigara içme ($U=8822.5$), alkol ($U=5700$) ve uyuşturucu madde kullanma ($U=5665$) gibi davranışları kültür derslerine giren öğretmenlere göre daha çok disiplin sorunu olarak gördükleri söylenebilir. Kültür derslerine giren öğretmenler ise derse araç gereçsiz girmeyi ($U=7651.5$), dersi dinlememeyi ($U=7504$), derse geç gelmeyi ($U=8906.5$), argolu ve küfürlü konuşmayı ($U=8318$), temizliğe dikkat etmemeyi ($U=9000$), birbirine gerekli saygıyı göstermemeyi ($U=8945$), öğrencilerin kendi aralarında sık sık tartışmasını ($U=8610.5$), onların okul içinde birbirlerine karşı şiddet uygulamasını ($U=7387$), okul araç gereçlerine zarar vermelerini ($U=9172$), öğretmenden izinsiz konuşmalarını ($U=9150$) ve öğretmenlere ve yöneticilere yalan söylemelerini ($U=9098$) meslek derslerine giren öğretmenlere göre daha çok disiplin problemi olarak görmektedir.

5.b. Öğretmenlik alanının, algılanan problem davranışlarının nedenlerini farklılaştırıp farklılaştırmadığına ilişkin bulgular

Yapılan *t* testi sonucuna göre yöneticinin disiplini sağlama yaklaşımlarını bilme durumunun öğretmenlerin öğretmenlik alanına göre farklılaşmadığı görülmüştür ($(t(285)=-1.778; p>0.05)$). Diğer maddelerden anlamlı fark bulunanlara ait Mann-Whitney *U* testi sonucu Tablo 12’de verilmiştir.

Tablo 12: Disiplinsizlik nedenlerinin öğretmenlik alanına göre Mann-Whitney *U* testi analiz sonucu

Madde	Öğretmenlik Alanı	n	Sıra Ortalaması	Sıra Toplamı	<i>U</i>	<i>p</i>
Öğrencinin düşük benlik algısına sahip olması	Kültür	137	165.89	22727.00	7276.00	0.00
	Meslek	150	124.01	18601.00		
Bulundukları yaşın ve gelişim özelliklerinin etkisi	Kültür	137	133.18	18245.50	8792.50	0.018
	Meslek	150	153.88	23082.50		
Aile içi problemlerin etkisi	Kültür	137	124.65	17077.50	7624.50	0.00
	Meslek	150	161.67	24250.50		
Sınıfta uyulması gereken kuralların açık ve anlaşılır olmaması	Kültür	137	183.56	25147.50	4855.50	0.00
	Meslek	150	107.87	16180.50		
Sınıfların kalabalık oluşu	Kültür	137	156.70	21468.00	8535.00	0.005
	Meslek	150	132.40	19860.00		
Öğretim araçlarındaki eksiklik	Kültür	137	178.12	24403.00	5600.00	.00
	Meslek	150	112.83	16925.00		
Öğrencilerin ilgisini çekmeyen ödevlerin verilmesi	Kültür	137	158.38	21697.50	8305.50	.002
	Meslek	150	130.87	19630.50		
Disiplin yönetmeliğinin yetersizliği	Kültür	137	133.63	18307.50	8854.50	0.025
	Meslek	150	153.47	23020.50		
Sosyal medyanın doğru kullanılmaması	Kültür	137	166.18	22767.00	7236.00	0.00
	Meslek	150	123.74	18561.00		

Tablo 12’den meslek dersine giren öğretmenlerin, öğrencilerin bulundukları yaşın ve gelişim özelliklerinin etkisini ($U=8792.50$), aile içi problemlerin etkisini ($U=7624.50$) ve disiplin yönetmeliğinin yetersizliğini ($U=8854.50$) kültür derslerine giren öğretmenlere göre daha çok disiplin sorunlarının nedenleri olarak gördükleri söylenebilir. Kültür derslerine giren öğretmenler ise öğrencinin düşük benlik algısına sahip olmasını ($U=7276$), sınıfta uyulması gereken kuralların açık ve anlaşılır olmamasını ($U=4855.50$), sınıfların kalabalık oluşunu ($U=8535$), öğretim araçlarındaki eksikliklerini ($U=5600$), öğrencilerin ilgisini çekmeyen ödevlerin verilmesini ($U=8305.50$) ve sosyal medyanın doğru kullanılmamasını ($U=7236$), meslek derslerine giren öğretmenlere göre daha çok disiplin problemlerinin nedenleri olarak görmektedirler.

5.c. Öğretmenlik alanının, algılanan problem davranışların çözümlerini farklılaştırıp farklılaştırmadığına ilişkin bulgular:

Yapılan *t* testi sonucu, olumlu davranışları övme ($t(294)=1.82 p>.05$) ve öğrenciye sınıfta sorumluluk verme ($t(267)=1.20 p>.05$) maddelerine verilen cevapların öğretmenlerin öğretmenlik alanına göre değişkenlik göstermediği belirlenmiştir. Ayrıca kültür derslerine giren öğretmenler meslek derslerine giren öğretmenlere göre daha fazla öğrenciyi sosyal faaliyetlere yönlendirmenin ($t(288)=2.69 p<.05$) ve öğrenciyi okul yöneticilerine göndermenin ($t(294)=3.44 p<.05$) disiplin sorunlarını çözeceği görüşündedirler. Diğer maddelerden anlamlı fark bulunanlara ait Mann-Whitney *U* testi sonucu Tablo 13’te verilmiştir.

Tablo 13’ten meslek dersine giren öğretmenlerin kültür derslerine giren öğretmenlere göre disiplin problemlerinin çözümü olarak öğrencinin teneffüse çıkmasına izin vermeme ($U=6925$),

sosyal faaliyetlere katılımını engelleme ($U=9094$) ve öğrencinin ailesi ile iletişim kurmayı ($U=24311$) daha çok düşündükleri söylenebilir. Kültür derslerine giren öğretmenler ise meslek dersine giren öğretmenlere göre öğrenciyi sözlü olarak ($U=4178.50$) ve vücut diliyle sözsüz uyarma ($U=9132.50$), öğrencinin olumsuz davranışını görmezden gelme ($U=8757$), öğrenciye sözleşme imzalatma ($U=7016$), öğrenciyi rehberlik servisine gönderme ($U=8784.50$) ve öğrenciye disiplin cezası verme ($U=8729$) gibi davranışların disiplin problemlerinin çözümü olduklarını daha çok düşünmektedirler.

Tablo 13: Disiplin problemleri çözümlerinin öğretmenlik alanına göre Mann-Whitney U testi analiz sonucu

Madde	Öğretmenlik Alanı	n	Sıra Ortalaması	Sıra Toplamı	U	p
Öğrenciyi sözlü olarak uyarmak	Kültür	143	195.78	27996.50	4178.50	0.00
	Meslek	153	104.31	15959.50		
Öğrenciyi vücut diliyle sözsüz uyarmak	Kültür	143	161.14	23042.50	9132.50	0.003
	Meslek	153	136.69	20913.50		
Öğrencinin olumsuz davranışını görmezden gelmek	Kültür	143	163.76	23418.00	8757.00	0.001
	Meslek	153	134.24	20538.00		
Öğrencinin teneffüse çıkmasına izin vermemek	Kültür	143	120.43	17221.00	6925.00	0.00
	Meslek	153	174.74	26735.00		
Sosyal faaliyetlere katılımını engellemek	Kültür	143	135.59	19390.00	9094.00	0.006
	Meslek	153	160.56	24566.00		
Öğrenciye sözleşme imzalatmak	Kültür	143	175.94	25159.00	7016.00	.00
	Meslek	153	122.86	18797.00		
Öğrencinin ailesi ile iletişim kurmak	Kültür	143	137.38	19645.00	9349.00	.015
	Meslek	153	158.90	24311.00		
Öğrenciyi rehberlik servisine göndermek	Kültür	143	163.57	23390.50	8784.50	0.001
	Meslek	153	134.42	20565.50		
Öğrenciye disiplin cezası vermek (uyarı/kınama/okuldan uzaklaştırma)	Kültür	143	163.96	23446.00	8729.00	0.001
	Meslek	153	134.05	20510.00		

6. Meslek Lisesi öğretmenlerinin disiplin problemleri ile başa çıkmada kendi yeterliklerine ilişkin bulgular

Bu araştırmanın son sorusu öğretmenlerin disiplin problemleri ile başa çıkmada kendi yeterliklerine ait algılarını belirlemektir. Öğretmenlerden kendi yeterliklerine ilişkin 1 ile 5 arasında bir puan vermeleri ve neden bu puanı verdikleri açıklamaları istenmiştir. Verilerin analizi sonucu hiçbir öğretmenin kendisine 1 ve 2 puan vermediği belirlenmiştir. Ayrıca iki (2) öğretmenin (Ö.2 ve Ö.8) disiplin sorunları ile başa çıkmada kendilerine üç (3), beş (5) öğretmenin (Ö.1, Ö.3, Ö.6, Ö.11 ve Ö.12) üç buçuk (3.5), dört (4) öğretmenin (Ö.4, Ö.7, Ö.9 ve Ö.13) dört (4) ve iki (2) öğretmenin (Ö.5 ve Ö.10) 5 puan verdikleri belirlenmiştir.

Kendi yeterliğini 3 olarak değerlendiren Ö2 yasa ve yönetmeliklerin kendilerini sorun çözme noktasında sınırlandığını bu nedenle sorunun çözümüne kendilerince katkı sunamadıklarını belirtmektedir. Ö2 bu düşüncesini ise şu şekilde ifade etmiştir: "...arada olduğumuz için hani tamamen bize bağlı değil. Al şu problemi çöz denseniz biz 5 puan veririm kendime çözerim. Ama işte kılık kıyafeti olmayan çocuğu derse alacaksınız diyor mesela. Bana derse alma diye bir yetki verilse almam tamamen çözerim. Mevzuatlar daha çok."

Öğretmenlerden kendilerini 3.5 puan vererek değerlendirenlerden iki öğretmen sınıflarda otorite kuramadıkları için problem davranışları hemen çözüme kavuşturamadıklarını belirtmektedir. Bu öğretmenlerden Ö12 durumunu şu şekilde ifade etmiştir: "...hemen bir anda çocuğu korkutarak sert bir otorite kurarak hemen davranışını değiştiremediğim için." Bir başka öğretme ise

yönetmeliklerin kendilerine yeterince özgür bırakmadığını bu dan dolayı sorunu çözerken bile kırk kere düşünerek hareket etmek zorunda olduklarını belirtmektedir. Ö11: “Mecbur göz yumuluyor. Çünkü beni bağlayan bir şey yok. Artı alo 147 diye bir şey çıktı. Senin belki çocuk için olumlu olacak bir hareketine dahi bir şeye cevap verdiğinde ters tepkiyle karşılaşabiliyorsun. Yani tamamen yasa kanunlar bağlıyor seni bir yerde”. Başka bir öğretmenin ise sabırsız olduğu için kendi yeterliliğine 3.5 puan verdiği belirlenmiştir. Ö1: “Bazen sabır noktasında yeterli göremeyebiliyorum kendimi. Sabretmem gerekiyor öğrencilere.” şeklinde durumunu ifade etmiştir. Bir öğretmen ise ceza vererek disiplin problemlerinin üstesinden geldiği için kendi yeterliliğine 3.5 puan vermiştir. Ö3: “Çocuklar aslında benim samimiyetim samimi bulduğumdan dolayı çocuklara ceza verdiğim zaman karşı tepkiyi yumuşak alıyorum yani. O açıdan da sorunların çoğunu kendim halletmeye çalışıyorum.”

Kendi yeterliliğine 4 puan veren öğretmenlerden iki kişi bu puanı öğrencilerle ilgilenerek problemleri aştıklarını belirtmektedirler. Bu öğretmenlerden Ö4 durumunu şu şekilde ifade etmektedir: “...hani arkadaş gibi olarak çocuklara yaklaşıp o şekilde çözmeye çalışıyorum ve çocuklar da ondan mutlu oluyorlar.”

Başka bir öğretmen ise kendini geliştirerek disiplin problemlerinin üstesinden geldiğini belirtmiştir. Ö13:

“Bazı şeylerde kendimi yetersiz hissedebiliyorum. Örneğin biz ne kadar formasyon da alsak bu iş biraz daha psikolojiye giriyor. Ben örneğin öğrenciliğimde biraz psikoloji kitabı okumuştum. Ama yeterli mi? Değil. Örneğin bu tarz bir eğitimi gerçekten verimli olacak birileri verse ben seve seve almayı isterim.”

Bir öğretmen ise idareye az başvurmayı seçtiği için kendi yeterliliğine 4 puan vermiştir. Ö7:

“Çok iyi de değilim çok da kötü değilim. Ama çözemediğim problemler de oluyor. O zaman bir üst yere havale ediyorum genelde bir üst yere. Çok rastladığım bir durum değil. Genelde üç düzeyinde kendini disiplin notu veren bir hoca bana göre üst yöneticiye yani eğitim yöneticisine yani müdür yardımcısına konuyu aksettirmeden çözer.”

Problem çözme yeterliliğine 5 puan olarak değerlendiren bir öğretmen nedeni olarak tecrübeli olduğunu belirtmiştir. Demografik bilgisine bakıldığında ise öğretmenin uzun yıllardır bu meslekte olduğu görülmüştür. Başka bir öğretmen ise her zaman disiplinli olduğu için disiplin problemleriyle çok karşılaşmadığını ifade etmiştir. Ö10: “Disiplinliyim. Şimdi öğrenciler genelde öğretmenlerin hareketine göre davrandıkları için sınıf içerisinde kendilerine dikkat ediyorlar.”

Genel olarak disiplin problemleri ile başa çıkmada kendi yeterliliğine 4’ten az puan veren öğretmenlerin sabrederek disiplin problemlerinin azalacağını düşündüklerini veya disiplin problemlerini çözme konusunda disiplin yönetmeliğinden dolayı kısıtlandıklarını, geniş haklara sahip olmadıklarını ifade etmişlerdir. Kendisine 4 ve üzeri puan veren öğretmenlerin ise öğrencilerle ilgilenerek, tecrübe kazanarak veya kendilerini geliştirerek disiplin problemleriyle başa çıktıklarını ifade etmişlerdir.

Tartışma, Sonuç ve Öneriler

Bu çalışmada, mesleki ve teknik liselerindeki disiplin problemlerinin neler olduğu, bu problemlerin nedenleri, çözüm yolları ve bunların öğretmenlerin cinsiyetlerine ve öğretmenlik alanlarına göre farklılaşıp farklılaşmadığı öğretmenlerin bakış açıları ile belirlenmeye çalışılmıştır. Ayrıca öğretmenlerden disiplin problemleriyle başa çıkmada kendi yeterliklerini değerlendirmeleri istenmiştir. Çalışmanın deseni doğrultusunda nicel ve nitel verilerden elde edilen bulgular benzerlik ve farklılıkları dikkate alınarak birlikte tartışılmıştır.

Bu çalışmanın cevap aradığı ilk soru, meslek liselerindeki disiplin sorunlarının neler olduğudur. Alan taramasına göre, disiplin sorunlarına yol açan istenmeyen davranışlar çoğunlukla

yönetimsel ve öğretimsel olarak iki başlıkta toplanmaktadır. Bu çalışmanın hem nicel verileri hem de içerik analizinden elde edilen sonuçlarının bu başlıklar altında kümелendiği görülmüştür. Nicel verilerden elde edilen sonuçlara göre, meslek liselerinde en sık gözlenen istenmeyen öğrenci davranışları; derste cep telefonu ile ilgilenme, argolu ve küfürlü konuşma, geleceğe ümitsizlik, öğrenmeye karşı ilgisizlik, devamsızlık, derslere geç gelmek, yalan söylemek, şiddet, sigara içmek, tartışmak, kopya çekmek, dersi sabote etmek, saygısızlık, tükürmek, temiz olmamaktır. Sonuçların, alan yazındaki çok sayıda araştırmacının fikir birliğine vardığı disiplin problemleriyle benzerlik gösterdiği belirlenmiştir. Bu problemler: Devamsızlık, otoriteye saygısızlık kabalık, kural ve yönetmeliklere itaatsizlik, kasıtlı olarak ev ödevi yapmama, sınıfa geç gelme, yalan söylemek, gürültü yapma, zorbalık, sözlü taciz, uyuşturucu madde kullanımı, argo sözcükler ve hakaretler, çeteleşme, cinsel taciz, dersin işlenmesinin sürekli olarak engellenmesi, okul eşyalarına zarar verme, başkaldırma, başkalarının güvenliğini dikkate almama, kavga etme, hırsızlık, sınavlarda kopya çekme, okuldan kaçma, başarısızlığına mazeret bulmak, temiz olmamaktır (Gupta, 2006; Marzano, 2003; Sarpkaya, 2007; Siyez, 2009; Şişman ve Turan, 2008).

MEB (2017) Performans Programı verilerine göre öğrencilerin en fazla devamsızlık yaptığı lise türü mesleki ve teknik liselerdir. TEDMEM (2018), 2017 yılı eğitim değerlendirme raporunda da mesleki ve teknik eğitimde okul terklerinin ve devamsızlık oranlarının yüksek olmasına vurgu yapılmış, bu durum, öğrencilerin bu kurumlara geçişte temel beceri düzeylerinin düşük olması ile ilişkili bulunmuştur. Aynı rapora göre, bu liselerde öğrenim gören öğrencilerin yaklaşık %42'si bir eğitim öğretim yılı içinde 20 gün ve üzeri devamsızlık yapmaktadır. Ortaöğretim kademesinin bütünü içinde değerlendirildiğinde, mesleki eğitim okullarında devamsızlık yapan bir öğrencinin eğitimine devam etme ve bir meslek edinebilme adına seçeneklerinin neredeyse tükendiği, tek seçeneğinin açıköğretim lisesine geçmek olduğu görülmektedir. Bu nedenle bu liselerdeki öğrencilerin en azından sistem içinde takiplerinin yapılabilmesi ve gelişimlerinin izlenebileceği son seçenek olan bu liselere devamlılığının sağlanmasını teşvik edecek veya devamsızlığı önleyecek çalışmalar hayati önem arz etmektedir. Bu bağlamda 2018'de yapılan düzenleme ile sınıf tekrarı iki yıla çıkarılmıştır. Atıcı (2004), öğretmenler ve okul psikolojik danışmanları ile yaptığı görüşmeler sonucu, öğrencilerde en sık gözlenen sorunların dersi dinlememe, küfürlü konuşma, birbirini şikayet etme olduğunu belirlemiştir. Ayrıca nitel veri analizinde, nicel veri analizinde belirlenen disiplin problemlerinden farklı olarak öğretmenlerin, öğrencilerin okula uygun giyinmemelerini ve farklı gruplara üye olmalarını da disiplin problemi olarak gördükleri belirlenmiştir. Alan yazındaki çok sayıda çalışma bu çalışmanın sonuçlarıyla uyumlu sonuçlar ortaya koymaktadır (Siyez, 2009).

Bu çalışmanın odaklandığı ikinci problem, disiplin problemlerinin nedenlerinin ne olduğudur. Alan yazın taramasına göre, disiplin sorunları, sınıf içi ve sınıf dışı nedenlere bağlı olarak ortaya çıkabilmektedir. Bu çalışmanın nicel ve nitel veri analizleri göstermiştir ki öğrenci ve öğretmen özellikleri yanında, öğretim programı, sınıfın fiziksel düzenlemesi ve öğretim araçlarının yetersizliği, okul yönetiminin demokratiklikten uzak olması, öğrencilerin birbirleriyle olan ilişkileri, öğrencinin yetiştiği kültürel ortam gibi sınıf içi ve dışı faktörler problem davranışların oluşmasında etkilidir. Ortaya çıkan faktörler, okullardaki disiplin sorunsalının derinliğini ve karmaşıklığını da gözler önüne sermektedir. TEDMEM (2018)'ye göre, disiplin sorunlarının önünde gelen devamsızlığın olası birincil nedenleri, sağlanan eğitimin öğrenciler için ilgi çekici olmaması, motivasyon ya da amaç eksikliği, öğrencilerin okulda bulunmayarak para kazandıracak işlere yönelmesi ya da ailelerini maddi olarak desteklemek zorunda olmaları sayılabilir. Bu çalışmada disiplin problemlerinin nedenleri nicel ve nitel verilerin analizinde benzerlik gösterse de nitel verilerin detaylı incelenmesi sonucu yeni nedenler de ortaya çıkmıştır. Bu nedenler, öğrenci kimliğini kabullenememe, öğrenme ihtiyacı duymama, düşük başarı, bilinçsiz davranışlar, okul dışı işlerde çalışma, okulun türü, kıyafetin serbest olması ve çevrenin yanlış yönlendirmesidir. Nitel analiz

sonucu ortaya çıkan yeni nedenler olmakla birlikte öğretmenlerin, ankette yer alan TV, internet ve sosyal medyanın doğru kullanılmamasından hiç söz etmedikleri görülmüştür.

Öğretmenlere göre okul türü de sorunların nedenidir. Çünkü mesleki ve teknik eğitim kurumları, öğrencilerin mecburi durumlarda ve ancak diğer lise türlerine yeterlik koşullarını sağlayarak giriş olanağı bulamadıklarında gittikleri bir ortaöğretim seçeneği olarak görülmektedir (Van Houtte ve Stevens, 2008; TEDMEM, 2018). Bu durumun değişmesi için mesleki ve teknik eğitimde temel becerileri ve yetkinlikleri geliştirici, destekleyici ve telafi edici programların ve uygulamaların oluşturulması gerekmektedir. Bu yetersizlikler, öğrencilerin sorun davranışlarının nedenleri de olabilir. Sönmez (2008), meslek liselerinde atölye derslerinden alınan notlarla, fen ve matematik dersleri çok yetersiz bile olsa, sınıf geçilmesine izin veren bir başarı ölçme-değerlendirme sistemi mevcut olduğunu, bu sistemin öğrenci yetersizlikleri ve başarısızlıklarının nedeni olabileceğini belirtmektedir. Sönmez’in üzerinde durduğu nokta, bu çalışmadaki öğretmen görüşlerinde de bir kez daha ortaya çıkmış görünmektedir. Bu çalışmada da öğretmenler kültür derslerinde kalma olmayışının sorunların nedeni olabileceğini vurgulamışlardır. Aynı çalışmada yazar, bu liselerde analiz ve sentez yapma becerilerinin ön plana çıkarılmış olduğu bir öğretim yerine, ezbere dayalı öğretim uygulandığı sonucuna ulaşmıştır. Ekici’nin (2009) de belirttiği üzere öğretmenlerin öğretim biçimlerinin öğrencilerin öğrenme biçimleri ile uyuşmaması öğrencilerin derse karşı ilgilerinin ve motivasyonlarının ve derste başarılarının düşmesine sebep olabilmektedir. Benzer biçimde bu çalışmada da öğretmenler, bazı sorunların nedeninin kendileri olduğu görüşünde birleşmişler, özellikle motive edici olmadıkları, zamanı verimli kullanamadıkları, etkisiz ve ilgisiz olduklarını belirtmişlerdir. Mesleki teknik liselerdeki yetersiz ya da geçersiz araç-gereçler de disiplin sorunlarının bir başka nedeni olarak belirlenmiştir. Mesleki teknik liselerin sorunlarının irdelendiği çeşitli araştırmalarda bu okullardaki araç-gereç, kaynak kitap yetersizliğine vurgu yapmakla birlikte atölye ve laboratuvarların, öğretim programlarının iyileştirilmesi gereği üzerinde durmaktadırlar (Friedrich Ebert Stiftung, 1990; Şencan, 2008).

Nitel analizlerde bir öğretmen, MEB’nin bu okullara yönelik uygulamalarının da sorunların nedeni olduğunu belirlenmiştir. Çelik vd.’nin (2017) çalışmalarında öğretmenin bu görüşünü destekleyen açıklamalar yer almaktadır. Zira Çelik vd. (2017), 2014’ten 2017’ye kadar ortaöğretim kurumlarının tamamına merkezi sınavla öğrencilerin yerleştirilmesinin başarılı öğrencilerin fen liseleri, sosyal bilimler liseleri ve Anadolu liselerine yönelimlerini arttırarak buralarda kümelandiklerini bu durumun da mesleki ve teknik eğitime başarılı öğrenci girdisini olumsuz etkilediğini belirtmektedir. Benzer şekilde Eşme (2007), mesleki ve teknik eğitim konferansında sunduğu raporda bunu vurgulamaktadır. PISA değerlendirmelerindeki performanslar incelendiğinde Türkiye’deki en düşük performans gösteren öğrenci gruplarından birinin meslek lisesi öğrencileri olduğu veriye dayalı olarak görülebilmektedir. Bu nedenle MEB, Türkiye’de bir sonraki PISA değerlendirmesine mesleki ve teknik liselerde öğrenim gören öğrencileri dâhil etmeme kararı almıştır. Bu yöndeki söylemler kamuoyundaki mesleki teknik liselere yönelik kanıksanmış olumsuz algıyı destekleyecek görünmektedir. Bunun yerine bu eğitim türünde öğrenim gören çocukların temel yeterliklere sahip olmasına odaklanacak politikalar üretilmesi önerilmektedir (TEDMEM, 2018). 2018 yılında yapılan yönetmelik değişikliği öğrencilerin devamsızlık yapmalarını azaltmaya yöneliktir (TEDMEM, 2019). 2018 yılı MEB verilerine göre mesleki ve teknik ortaöğretimde 20 gün ve üzeri devamsız öğrenci oranı %44’tür (MEB, 2018).

Bu çalışmada problem davranışlarının öğrenci kaynaklı nedenleri arasında, öğrencinin öğrenme isteği duymaması, kendi konumunun farkında olmaması (Öğrenci olmak istememe), okul dışı işlerde çalışması, düşük başarı ve bilinçsizlik öne çıkmaktadır. Ulusoy ve Erkuş (2017) meslek lisesi öğrencilerinin okula aidiyetlerini incelediği çalışmasındaki öğrencilerin yarısının kendilerini okula ait hissetmediklerini belirtmektedirler. Okula ait hissetmemenin beraberinde getirdiği sorunlar şiddet eğilimi ve düşük akademik başarı olabilir. Görüşmeler sonucu öğretmenler, öğrencilerinin

düşük benlik algısına sahip olduklarını belirtmişlerdir. Hepkul (2015) meslek lisesi tercihi sürecini keşifsel olarak incelediği çalışmasında, bu liseyi tercih eden öğrencilerin benlik algılarının yeterli olmadığı (Van Houtte ve Stevens, 2008), meslek liselerini ve meslekleri yeterince tanımadıkları, yeterli rehberlik hizmeti almadan bu liseleri tercih ettikleri sonucuna ulaşmıştır. Şüphesiz sayılan bu faktörler, bu liselerde öğrenimine devam eden öğrencilerin çeşitli problem davranışlarının nedenleri olarak sayılabilir. Ayrıca bu çalışmada öğretmenler, öğrencilerin duygu durumlarının (öğrenci olmak istememe, kaygı, motivasyon eksikliği, olumsuz tutum gibi) problem davranışların nedenleri olabileceğine işaret etmişlerdir. Problem davranış gösteren öğrencilerin duygu durumları önemli bir noktadır. Öğrencilerin eğitimlerine, okula, toplumsal çevreye, eğitimcilere ilişkin algılarının ve duygusal durumlarının davranışlarına yön verdiği bilinmektedir. Öğrenciler severek gittikleri, olumlu ilişkiler kurdukları, kendilerini güvende hissettikleri okullara karşı daha olumlu duygular taşıyacaklardır. Aksi halde okulda bulunmaktan dolayı olumsuz duygular yaşayan öğrencilerin okula bağlanmaları, kendilerini okulun bir parçası olarak görmeleri beklenmemelidir (Pittman ve Haughwout'tan aktaran Tunç vd., 2015). Ward (aktaran Tunç vd., 2015) da disiplin sorunlarının önemli nedenleri olarak, dezavantajlı yaşam koşullarına ve ayrımcılığa maruz kalmaya işaret etmektedir. Bu noktadan hareketle meslek liselerindeki öğrencilerin okula karşı olumlu tutumlarının daha düşük olduğu ve okulda kendilerini güvende ve değerli hissetmedikleri öne sürülebilir. Ayrımcılığa maruz kalmış ve düşük sosyo-ekonomik düzeyden ailelere mensup olmaları onların akademik başarısını ve kurallara uygun davranmamalarının bir nedeni olabilir.

Bu çalışmada öğretmenlerin vurguladığı sorunlardan biri de öğrencilerin kendilerini öğrenci gibi görmedikleri adeta işini eline almış bir meslek erbabı olarak görmesi ve öğrenci rolünü unutarak öğretmenlere saygısızlıkta bulunmalarıdır. Yapılan yönetsel düzenlemeler yoluyla mesleki ve teknik eğitimin toplumsal itibarı yükseltilmeye çalışılmakla birlikte bu düzenlemelerde öğrencilerin rolünün belirgin biçimde ortaya konmamış olması üstelik öğrencilerden beklentilerle ilgili kayda değer çelişkiler bulunması (TEDMEM, 2018), öğrencilerin kendilerini sistem içinde konumlandırmakta zorlanmalarının en önemli nedenlerinden olabilir.

Aile kaynaklı nedenler ise öğrenci kaynaklı nedenlerle örtüşüyor görünmektedir. Ailenin parçalanmış ya da ilgisiz oluşu, sosyo-ekonomik koşullarının düşük oluşu, düşük akademik beklenti, bunlar arasındadır. Öğrencilerin başka işlerde çalışmak zorunda kalması nedeniyle okula devam etmeme ve okul terki önemli bir disiplin sorunu olarak belirlenmiştir. Bu sorunun en önemli nedeni sosyo-ekonomik koşullar olabilir. Bireylerin sosyo-ekonomik özelliklerine bağlı olarak eğitime yükledikleri anlam da farklılaşabilmektedir (Karakütük vd., 2014). Eğitimi önemsememe gibi eğitime devam etmeyi güçleştirecek yaşam koşulları öğrencilerin okula karşı ilgilerini etkilemektedir (Karakütük vd., 2014). Okula karşı ilgisi düşük öğrencilerin derslere katılımı, başarılı olma isteği ve ikili ilişkilerde karşısındakine saygısı da düşük olabilecektir.

Bu araştırmanın nitel ve nicel verilerinin ortaya koyduğu ve alan yazınla da uyumlu olan bir başka sonuç, problem davranışların nedenleri, okulun fiziksel yapısı ve koşulları, sosyal etkinliklerin olmayışı ya da yetersizliği ile ilgili olduğudur. Arastaman (2009) çalışmasında öğrencilerin okuldaki ders dışı sosyal etkinliklere katılımının onların okula bağlılığını sağlamada gerekli olduğunu ileri sürmektedir. Sosyal ve kültürel etkinliklerin önemsendiği akademik programların doğru biçimde kurgulandığı okullarda disiplin problemlerinin daha az gözlemlendiği bilinmektedir. Bununla beraber öğretmen ve öğrenci ilişkisinin olumlu ve demokratik olduğu okullarda bu tür davranışların en aza indiği de söylenebilir (Lee ve Burkam, 2003). Bu çalışmada nicel verilerle sınıfların kalabalık olmasının önemli davranış problemlerine neden olduğu sonucuna ulaşılmış, bu sonuç nitel verilerde de gözlenmiştir. Okul kültürünün ve kurallarının belirgin olmayışı, yönetmeliklerin açık olmayışı okulla ilişkili görülen nedenler arasındadır. Pittman ve Haughwout (1987) okul büyüklüğünün, okul iklimini etkileyerek, öğrenci katılımını ve problem çevresini etkilediğini belirtmektedirler. Okul

büyüklüğü, okulun sosyal iklimini olumsuz etkiler ve çeşitli davranış sorunlarına yol açar. Kalabalık öğrenci grupları, sosyal katılım, sosyal iklim ve okula ait olma konusunda daha dezavantajlıdır.

Araştırma kapsamında öğretmenlerin disiplin problemlerinin çözümü için hem önleyici hem de müdahaleci yöntemleri birlikte kullandıkları belirlenmiştir. Nicel veriler, öğretmenlerin çoğunlukla sözsüz ve sözlü uyarıyı kullandıklarını, aile veya rehberlik servisleri ile iletişime geçtiklerini göstermektedir. Bu durum daha çok müdahaleci disiplin modelini benimsediklerini göstermekle birlikte, öğretmenlerin problemleri aslında yüksek sayılabilecek oranda görmezden gelmeleri onların problemlerin çözümüne olan inançlarının düşük olduğuna işaret edebilir. Lewis vd. (2005), İsrail, Çin ve Avustralyalı öğretmenlerin, istenmeyen davranışlarla baş etmede kullandıkları yöntemleri incelemişlerdir. Buna göre Çin’li öğretmenlerin Avustralya’lı ve İsrail’li öğretmenlere göre daha az saldırgan ve cezalandırıcı oldukları ve daha çok öğrenciyi destekleyici disiplin stratejilerini kullandıkları ortaya çıkmıştır. Bu ülkelerdeki yaramazlık eğilimi olan öğrenciler ise öğretmenlerinin saldırgan disiplin stratejilerini kullandıklarını ifade etmişlerdir. Lewis (2000)’in çalışması ise, öğretmenlerin istenmeyen davranışlarla başa çıkarken öğrencilerde sorumluluk gelişimini ve okuldaki çalışmalara dikkat etmesini engelleyen, zorlayıcı disiplin anlayışına sahip olduklarını bildirmektedir.

Nitel verilerin analizi sonucunda, öğretmenlerin disiplin problemlerinin çözümünde notla tehdit etme, başka öğretmenden yardım isteme, mizaha başvurma, öğrencilere rol model olmaya çalışma gibi başka çözüm yollarından da yararlandıkları belirlenmiştir. Tunç vd.’ne (2015) göre, otorite merkezli disiplin anlayışında öğretmen-öğrenci ilişkileri, aşırı ölçüde yapılandırılmıştır. Öğrencide olumsuz davranış görüldüğünde cezalandırmaya başvurulur, öğrenci notla veya şiddetle cezalandırılmakla korkutulur.

Öğrenci devamsızlığını önlemek amacıyla alınması gereken önlemler devamsızlığın azaltılması genelgesinde, okul yönetimi ve rehber öğretmenler tarafından ev ziyaretleri yapılması; devamsızlığın aynı gün içinde e-okul sistemine girilmesi; pansiyonlarda kalan öğrencilerin sosyo-kültürel faaliyetlerle okula bağlılıklarının artırılması; öğrencilere yönelik rehberlik çalışmalarının yapılması; öğrencilerin okulda daha fazla sosyal, sportif, kültürel ve bilimsel etkinliklere katılımlarının sağlanması şeklinde yer almaktadır. Burden’in (1995) de belirttiği gibi sınıf ortamında bazen tek bir öğrencinin bazen de bir grup öğrenci ya da sınıfın tamamının istenmeyen davranışlar gösterebileceği dikkate alındığında, öğretmenin uygun olmayan davranışı değiştirmek için belirli amaçlar koyması ve dikkate alacağı davranışı alt basamaklara ayırarak öğrencinin gelişimiyle ilgili sistemli bir biçimde veri toplamasını sınıf olaylarını gözlemlemesini gerektirmektedir.

Nicel verilerin analizi sonucunda öğretmenlerin cinsiyetlerine göre tanımladıkları problemleri davranışların değiştiği görülmüştür. Kadın öğretmenler temizliğe dikkat etmemeyi, şiddeti, okul çevresine uyum sağlayamamayı, çeteleşmeyi ve derste izinsiz konuşmayı erkek öğretmenlere göre daha çok disiplin sorunu olarak görmüşlerdir. Erkek öğretmenler ise kopya çekmeyi, cinsel tacizi, sigara içmeyi, alkol ve uyuşturucu madde kullanmayı kadın öğretmenlere göre daha çok disiplin problemi olarak görmüşlerdir. Bu bağlamda madde bağımlılığına yönelten davranışlar erkek öğretmenlere göre daha çok problemleri davranışlardır. Madde bağımlılığının mesleki ve teknik okullarda diğer okullara göre yoğunluk kazandığı bilinmektedir (Erdamar ve Kurupınar, 2014; Öztürk vd., 2015). Bu bağımlılıklar okulda şiddet, tecavüz olaylarında okul terkine kadar pek çok farklı problemlere yol açmaktadır (Erdamar ve Kurupınar, 2014). Buradan hareketle kadın öğretmenlerin şiddet olaylarını problemleri davranış olarak görmelerinin bir destekleyicisi de öğrencilerin madde bağımlılıkları olabilmektedir. Yapılan analiz sonucunda kadın öğretmenler problemleri davranışların nedeni olarak daha çok sosyal medyanın doğru kullanılmamasını, erkek öğretmenler ise daha çok farklılıklara saygı duyulmamasını görmektedir. Öğretmenler cinsiyetlerine göre farklı davranışları ve bu davranışların nedenlerini daha çok problemleri davranış olarak algılamışlardır. Bu bağlamda problemleri davranışlara buldukları çözümler de farklılaşmıştır. Örneğin

kadın öğretmenler problemleri davranışların çözümünün olumlu davranışları övmeye, öğrenciyi sosyal faaliyetlere yönlendirme, öğrenciyi sınıfta sorumluluk verme ve öğrenciyi okul yöneticilerine gönderme olduğunu erkek öğretmenlere göre daha fazla düşünmektedirler. Erkek öğretmenler ise kadın öğretmenlere göre disiplin problemlerinin çözümü olarak daha çok öğrencinin teneffüse çıkmasına izin vermek olduğunu düşünmektedirler. Buradan hareketle erkek öğretmenlerin kadın öğretmenlere göre daha çok davranışçı yöntemi kullanarak problemleri davranışları çözdükleri, kadın öğretmenlerin davranışçı yaklaşımla birlikte müdahaleci olmayan yaklaşımı da kullandıkları söylenebilir (Kaçar, 2018).

Araştırmada Özer vd.'nin (2014) çalışmalarına benzer şekilde öğrencilerin problemleri davranışlarının derslere göre değişkenlik gösterdiği belirlenmiştir. Bu değişkenlik meslek ve kültür dersine giren öğretmenlerin tanımladıkları problemleri davranışların farklılaşmasından yordayabilmektedir. Örneğin, meslek dersine giren öğretmenler yanında kesici alet bulundurma, öğretmenlere cinsel tacizde bulunma, okulda sigara içme, alkol ve uyuşturucu madde kullanmayı kültür derslerine giren öğretmenlere göre daha çok problemleri davranış olarak gördükleri belirlenmiştir. Kültür derslerine giren öğretmenler ise derse araç gereçsiz girmeyi, derse dinlememeyi, derse geç gelmeyi, argolu ve küfürlü konuşmayı, öğrencilerin kendi aralarında sık sık tartışmasını, onların okul içinde birbirlerine karşı şiddet uygulamasını, öğretmenden izinsiz konuşmalarını ve öğretmenlere ve yöneticilere yalan söylemelerini meslek derslerine giren öğretmenlere göre daha çok disiplin problemi olarak görmektedir. Bu bağlamda öğrencilerle daha fazla vakit geçiren meslek öğretmenleri, kültür dersine giren öğretmenlerin sorunlu davranış olarak nitelendirdikleri davranışlardan ziyade riskli davranışları daha çok problemleri davranış olarak görmektedirler. Riskli davranışların diğer davranış bozukluklarına neden olduğu (Ekşi vd., 2016) göz önüne alındığında kültür dersine giren öğretmenlerin problemleri davranış olarak gördükleri davranışların da riskli davranışlarla ilişkili olduğu söylenebilir. Öte yandan araştırma sonucunda meslek dersine giren öğretmenlerin bulundukları yaşın ve gelişim özelliklerinin etkisi, aile içi problemlerin etkisi ve disiplin yönetmeliğinin yetersizliğini kültür derslerine giren öğretmenlere göre daha çok problemleri davranış nedenleri olarak gördükleri belirlenmiştir. Kültür derslerine giren öğretmenler ise öğrencinin düşük benlik algısına sahip olması, sınıfta uyulması gereken kuralların açık ve anlaşılır olmaması, sınıfların kalabalık oluşu, öğretim araçlarındaki eksiklik, öğrencilerin ilgisini çekmeyen ödevlerin verilmesi ve sosyal medyanın doğru kullanılmamasını, meslek derslerine giren öğretmenlere göre daha çok problemleri davranış nedenleri olarak görmektedirler. Problemleri davranışlar ve nedenleri öğretmenlerin alanlarına göre değişkenlik gösterdiği gibi bu davranışların çözümleri de değişkenlik göstermektedir. Örneğin, kültür derslerine giren öğretmenler meslek derslerine giren öğretmenlere göre daha fazla öğrenciyi sosyal faaliyetlere yönlendirme, öğrenciyi okul yöneticilerine gönderme, öğrenciyi sözlü olarak ve vücut diliyle sözsüz uyarma, öğrencinin olumsuz davranışını görmezden gelme, öğrenciyi rehberlik servisine gönderme ve öğrenciyi disiplin cezası verme gibi davranışların disiplin sorunlarını çözeceği görüşündedirler. Meslek dersine giren öğretmenlerin ise kültür derslerine giren öğretmenlere göre disiplin problemlerinin çözümünde öğrencinin teneffüse çıkmasına izin vermeme, sosyal faaliyetlere katılımını engelleme gibi mahrum bırakma yaptırımlarının daha fazla kullanılması gerektiğini düşünmektedirler. Ayrıca farklı alanlardaki öğretmenlerin problemleri davranışların çözümünde farklı yollara başvurdukları görülse de öğretmenlerin daha çok davranışçı yaklaşımı (Kaçar, 2018) benimsedikleri görülmektedir.

Son olarak araştırmada öğretmenlerden sorunların çözümü konusundaki yeterlikleri ile ilgili olarak kendilerini puanlamaları istenmiştir. Kendi yeterliğini orta ve ortaya yakın olarak değerlendiren öğretmenler görüşülen öğretmenlerin yarısından fazlasıdır. Bu kişiler yasa ve yönetmeliklerin kendilerini çok sınırladığını bu nedenle sorunun çözümüne kendilerince katkı sunamadıklarından söz etmektedirler. Bununla birlikte bu kişiler sınıflarda otorite kuramadıkları için de disiplin sorunlarını çözemediklerini belirtmişler sabrederek sorunların çözüleceğini

düşündüklerini bildirmişlerdir. Cezalandırarak sorunların üstesinden gelmeye çalışan öğretmenler de bu gruptakilerdir. Bu öğretmenler kendilerini sabırsız olarak da nitelemişlerdir. Kendi yeterliğini daha pozitif algılayan öğretmenler, problemler karşısında okul yönetimine daha az başvurdukları için kendilerini bu konuda nispeten daha yeterli algılamışlar aynı kişiler öğrencilerin problemleri ile ilgili olduklarını belirtmişlerdir. Kendisini oldukça yeterli algılayan bir öğretmen bu konuda yeterince tecrübe sahibi olduğu için böyle düşündüğünü bildirmiştir. Bunun yanı sıra katılımcılar Kağıtçıbaşı (1999)’nın da belirttiği sosyal beğenirlik olgusundan dolayı kendilerine daha yüksek puan vermiş olabilirler.

Bu çalışmada okullardaki disiplin sorunsalına öğretmen görüşleri ve yeterlikleri bağlamında odaklanarak önleyici tedbirler başta olmak üzere çeşitli tedbirlerin alınmasına kapı aralamayı amaçlamaktadır. Araştırma bulgularına göre öğrencilere her türlü bağımlılık (teknoloji, madde, vb), algı, motivasyon, karakter eğitimi üzerine seminerler düzenlenebilir. Öğretmenlere hizmet içi eğitimlerle gerek pedagojik formasyon gerekse alan bilgisi ve becerisi konularında destekler sunulabilir. Ayrıca okul müdürlerinin iyi birer lider olarak okulda disiplini sağlamaları için gerekli becerileri geliştirmelerinde hizmet içi eğitimlerle yardımcı olunabilir. Son olarak, okul-aile işbirliği etkili biçimde sağlanıp sürdürülmelidir. Bununla birlikte bu çalışmada ele alınan konuların her birinin farklı örneklerde ayrı ayrı çalışılmasına ihtiyaç vardır.

KAYNAKÇA

- Ada, S. ve Çetin Ölçüm, M. (2006). *Eğitim ve öğretim ortamında disiplin nedir?* Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.
- Arastaman, G. (2009). “Lise birinci sınıf öğrencilerinin okula bağlılık (school engagement) durumlarına ilişkin öğrenci, öğretmen ve yöneticilerin görüşleri.” *Pamukkale Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 26(26): 102-112.
- Akiba, M., LeTendre, G., Baker, D., and Goesling, B. (2002). “Student victimization: National and school system effects on school violence in 37 nations.” *American Educational Research Journal*, 39: 829-853.
- Bartlett, J., Kotrlık, J. W. and Higgins, C. C. (2001). “Organizational research: Determining appropriate sample size in survey research.” *Information Technology, Learning, and Performance Journal*, 19(1): 43-50.
- Başar, H. (2011). *Sınıf yönetimi*. Ankara: Anı Yayıncılık
- Blomme, J. (1988). “Sociale klasse, schoolstatus en deviant gedrag [Social class, school status, and deviant behavior].” *Tijdschrift voor sociale wetenschappen*, 33: 293-300.
- Burden, P. E. (1995), *Classroom management and discipline, methods to facilitate cooperation and instruction*. USA: Longman Publishers.
- Büyükoztürk, Ş., Kılıç Çakmak, E. ve Demirel, F. (2013). *Eğitimde bilimsel araştırma yöntemleri*. Ankara: Pegem Akademi.
- Büyükoztürk, Ş., Çakmak, E. K., Akgün, Ö. E., Karadeniz, Ş. ve Demirel, F. (2008). *Bilimsel araştırma yöntemleri*. Ankara: Pegem A.
- Cangelosi, J.S. (2016). *Sınıf yönetimi stratejileri: Öğrencilerin işbirliği yapmalarını sağlama ve bu işbirliğini devam ettirme*. (Çev. Hoş, R., Toprak, M.). Ankara: Nobel Akademik Yayıncılık.
- Celep, C. (2002). *Sınıf yönetimi ve disiplini*. Ankara: Anı Yayıncılık.

- Creswell, J. J. ve Plano Clark, V. L., (2014). *Karma yöntem araştırmaları: Tasarımı ve yürütülmesi* (Çev. Ed., Dede, Y. ve Demir, S. B.). Ankara: Anı.
- Dreikurs, R. and Cassel, P. (1972). *Discipline without tears*. New York: Hawthorn Books.
- Doyle, W. (1986). *Classroom management techniques and student discipline*. Paper prepared for the student discipline strategies project. USA: Washington.
- Ekici, G. (2009). “Meslek lisesi öğretmenlerinin öğretim biçimleri.” *Eğitim ve Bilim*, 34(151): 104-116.
- Ekşi, H., Arıcan, T. ve Yaman, K. G. (2016). “Meslek lisesi öğrencilerinin riskli davranışlarının yordayıcısı olarak sosyal görünüş kaygısı ve mükemmeliyetçilik.” *Ahi Evran Üniversitesi Kırşehir Eğitim Fakültesi Dergisi*, 17(2): 527-545.
- Eşme İ. (2007). Mesleki ve Teknik Eğitimin Bugünkü Durumu ve Sorunlar. *Uluslararası Mesleki ve Teknik Eğitim Konferansı 'nda* 15-16 Ocak 2007’te sunulmuştur, Ankara.
- Friedrich Ebert Stiftung (1990). *Türkiye’de mesleki teknik eğitim ve sorunları, ekonomi forumu*. İstanbul: Friedrich Ebert Vakfı.
- Geiger, B. (2000). “Discipline and classroom management in K thru 8th grades.” *Education*, 121(2): 383-393.
- Gupta, K. (2006). *School management*. Delhi, IND: Pragun Publications.
- Güner, Ü. (2009). *Meslek liselerinde görev yapan öğretmenlerin disiplin anlayışları ve disiplin uygulamaları*. Yüksek Lisans Tezi, Yeditepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Hepkul, A. (2015). “Meslek lisesi tercihi sürecinin keşifsel olarak incelenmesi.” *Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 14(2): 41-52.
- Kaçar, T. (2018). “Ortaöğretim kurumlarında karşılaşılan disiplin sorunları.” *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 11(58): 524-534.
- Kağıtçıbaşı, Ç. (1999). *Yeni insan ve insanlar*. İstanbul: Evrim Yayınevi
- Karakütük, K., Tunç, B., Bülbül, T., Özdem, G., Taşdan, M., Çelikkaleli, Ö., ve Bayram, A. (2014). “Genel ortaöğretim okullarının büyüklüğü ile okul iklimi arasındaki ilişkinin incelenmesi.” *Eğitim ve Bilim*, 39 (171): 304-316.
- Kayseri İl Millî Eğitim Müdürlüğü, (2018). *Kayseri Milli Eğitim İstatistikleri 2016-2017*. Kayseri: Kayseri İl Millî Eğitim Müdürlüğü/Strateji Geliştirme Şubesi (İstatistik).
- Kızmaz, Z. (2005). “Sosyolojik suç kuramlarının suç olgusunu açıklama potansiyelleri üzerine bir değerlendirme.” *C.Ü. Sosyal Bilimler Dergisi*, 29(2): 149-174.
- Landis, J. R., and Koch, G. (1977). “The measurement of observer agreement for categorical data.” *Biometrics*, 33: 159-174.
- Lee, V. E., and Burkam, D. T. (2003). “Dropping out of high school: The role of school organization and structure.” *American Educational Research Journal*, 40(2): 353-393.
- Lewis, R. (2000). “Classroom discipline and student responsibility: The students’ view.” *Teaching and Teacher Education*, 17(3): 307-319.
- Lewis, R., Romi, S., Qui, X. and Katz, Y. (2005). “Teachers’ classroom discipline and student misbehavior in Australia, China and Israel.” *Teaching and Teacher Education*, 21: 729-741.

- Martin, G. and Pear, J. (2007). *Behavior modification: What it is and how to do it*. Englewood Cliffs, NJ: Prentice-Hall, Inc.
- Marzano, R. J. (2003). *Classroom management that works: Research-based strategies for every teacher*. Alexandria, VA, USA: Association for Supervision & Curriculum Development.
- Miles, M. B. and Huberman, A. M. (1994). *Qualitative data analysis*. Thousand Oaks, CA: Sage Publications.
- Millî Eğitim Bakanlığı (MEB), (2017). *2017 Yılı Performans Programı*. Ankara: Millî Eğitim Bakanlığı Strateji Geliştirme Başkanlığı
- Millî Eğitim Bakanlığı (MEB), (2018). *2018 Yılı Performans Programı*. Ankara: Millî Eğitim Bakanlığı Strateji Geliştirme Başkanlığı
- Özcan, K. (2010). *Mesleki ve teknik ortaöğretimde finansman harcamalar ve maliyet*. İstanbul: İstanbul Ticaret Odası.
- Özer, B., Bozkurt, N. ve Tuncay, A. (2014). “İstenmeyen öğrenci davranışları ve öğretmenlerin kullandıkları başa çıkma stratejileri.” *Turkish Journal of Educational Studies*, 1(2): 152-189.
- Pittman, R. B., and Haughwout, P. (1987). “Influence of high school size on dropout rate.” *Educational Evaluation and Policy Analysis*, 9(4): 337-343.
- Rogers, B. (2004). *How to Manage Children's Challenging Behaviour*. London, GBR: SAGE Publications Inc.
- Rosenbaum, J. E. (1980). “Social implications of educational grouping.” *Review of Research in Education*, 8: 361-401.
- Sarpkaya, P. (2007). “Yönetici, öğretmen, öğrenci ve velilere göre resmi liselerdeki öğrenci disiplin sorunlarının nedenleri.” *Pamukkale Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 2(22): 110-121.
- Schafer, W., and Olexa, C. (1971). *Tracking and opportunity: The locking-out process and beyond*. Scranton, PA: Chandler.
- Siyez, D. M. (2009). “Liselerde görev yapan öğretmenlerin istenmeyen öğrenci davranışlarına yönelik algıları ve tepkileri.” *Pamukkale Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 25(25): 67-80.
- Sönmez, M. (2008). “Türkiye’de Mesleki ve Teknik Örgün Öğretimin Sorunları ve Yeniden Yapılandırılma Zorunluluğu.” *Eğitim ve Bilim*, 33(147): 71-84.
- Şencan, H. (2008). Türkiye’de meslekî ve teknik eğitim: Sorunlar ve öneriler. *Müstakil Sanayici ve İş Adamları Derneği (MÜSİAD) Araştırma Raporları* (55). İstanbul: Tavaslı Matbaacılık.
- Şişman M., ve S. Turan, (2008). *Sınıf yönetimi*. Ankara: Öğreti, Pegem akademi
- TEDMEM. (2018). *2017 Eğitim değerlendirme raporu (TEDMEM değerlendirme dizisi 4)*. Ankara: Türk Eğitim Derneği Yayınları.
- TEDMEM. (2019). *2018 Eğitim değerlendirme raporu (TEDMEM değerlendirme dizisi 5)*. Ankara: Türk Eğitim Derneği Yayınları.
- Tunç, B., Yıldız, S., ve Doğan, A. (2015). “Meslek liselerinde disiplin sorunları, nedenleri ve çözümü: bir durum analizi.” *Abant İzzet Baysal Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 15(2): 384-403.

-
- Türnüklü, A. (2006). *Sınıf ve okul disiplinine çağdaş bir yaklaşım: Onarıcı disiplin*, Ankara: Ekinoks Yayınları.
- Türnüklü, A. and Galton, M. (2001). "Students' Misbehaviours in Turkish and English Primary Classrooms." *Educational Studies* 27(3): 291-305.
- Türnüklü, A. ve Şahin, İ. (2002). "İlköğretim okullarında öğrenci çatışmaları ve öğretmenlerin bu çatışmalarla başa çıkma stratejileri". *Kuram ve Uygulamada Eğitim Yönetimi*, 8(30): 283-302.
- Ulusoy, K. ve Erkuş, B. (2017). "Türk eğitim tarihinin mihenk taşlarından meslek liselerine karşı öğrencilerin ilkokuldan itibaren yönelmeleri ve okula aidiyet duyguları." *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi*, 16(61): 676-685.
- Van Houtte, M., and Stevens, P. A. J. (2008). "Sense of futility: The missing link between track position and self-reported school misconduct." *Youth and Society*, 2: 245-264.